

UNIVERZITA PALACKÉHO OLMOUC

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Bakalářská práce

Lenka Szokalová

**Metafory v příběhu Harryho Pottera využitelné
v dramaterapii**

Olomouc 2017

Vedoucí práce

Mgr. Martin Dominik Polínek Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a všechny použité zdroje jsem uvedla v závěru mé práce.

V Olomouci dne 6.4.2017

.....

Poděkování

Děkuji Mgr. Martinovi D. Polínkovi, Ph.D. za jeho odborné a velmi vstřícné vedení mé bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentům za jejich spolupráci. Mé díky rovněž patří studentům, kteří se stali účastníky dramaterapeutického projektu a nemohu opomenout Mgr. art. Patrika Krebse a členy Divadla bez domova, kteří se tohoto projektu rovněž účastnili.

Obsah

Úvod	5
Teoretická část	6
1. Dramaterapie.....	7
1.1 Definice a zařazení do systému	7
1.2 Klientela dramaterapie.....	8
1.3 Formy dramaterapie.....	9
1.4 Cíle a účinné faktory dramaterapie.....	9
Metafory v příběhu Harryho Pottera	11
2.1 Metafora	11
2.2 Definice metafory	11
1.3 Metafora v psychoterapii	12
2.4 Konkrétní metafory v příběhu	12
2.4.1 Zrcadlo z Erisedu	13
2.4.2 Bubák	16
2.4.3 Mozkomor.....	18
2.4.4 Patron	20
Praktická část	22
3. Výzkum I.	23
3.1 Cíl.....	23
3.2 Výběr a charakteristika výzkumného vzorku	23
3.3 Metodika výzkumu	23
3.4. Průběh výzkumu	24
3.5 Výsledky výzkumu	25
4. Výzkum II.....	28
4.1 Cíl.....	28
4.2 Výběr a charakteristika výzkumného vzorku	28
4.3. Metodika výzkumu	29
4.4 Realizace výzkumu	29
4.5 Výsledky výzkumu	31
5. Rozhovor s psychoterapeutem	35

6. Shrnutí a diskuze	39
Závěr	41
Seznam použité literatury:.....	42
Seznam příloh:	44
Přílohy	45
1. Dramaterapeutický projekt- Zrcadlo z Erisedu	45
2. Rozhovor č.1	48
3. Rozhovor č.2	50
4. Rozhovor č.3	53

Úvod

*„Až mi bude 80 let a budu sedět ve svém houpacím křesle,
budu číst Harryho Pottera. A moje rodina se mě zeptá:
„I po tak dlouhé době?“, já jim řeknu: „Navždy.“*

Alan Rickman

Harry Potter. V dnešním světě se dá velmi těžko nalézt člověka, který by toto jméno ještě neslyšel. Tento příběh ovlivnil nejednu generaci dětí a možná i některé dospělé, kteří si ještě rádi hýčkají své vnitřní „dítě“ nebo vidí v tomto příběhu mnohem víc než jen pohádku. Osobně patřím do ovlivněné generace, přestože si vzpomínám, jak jsem se původně Harrymu Potterovi bránila, pro jeho velmi rychle narůstající popularitu, která ve mně, i v mém nízkém věku, probouzela skepsi. Od prvního okamžiku seznámení s příběhem už nebylo cesty zpět. Příběhy jsem si pročítala znovu a znovu, a přestože se nijak neměnily, měnila jsem se já a pokaždé jsem si v příběhu našla něco nového. Není tomu dávno, co jsem v dobře známých postavách a bytostech poprvé uviděla jejich podtext. Mezi mnou mnohokrát přečtenými řádky, bylo něco skryto. Metafory! Začala jsem vnímat, že bubák není jen bubákem, mozkomor mozkomorem a pohádka pouhou pohádkou. Příběh dostával hlubší smysl, nad kterým jsem mohla přemýšlet a polemizovat.

Teprve až při studiu oboru speciální pedagogiky se zaměřením na dramaterapii jsem pochopila, že tyto metafory mohou být převedeny do praktické roviny, kde dokáží být velmi užitečné. Stejně jako svět čar a kouzel, i dramaterapie nabízí škálu jen nepatrně omezených možností. Jediné omezení nám přináší pouze hranice naší fantazie. Spojení těchto světů nám nabízí úžasné možnosti.

V této bakalářské práci bych chtěla dokázat, v teoretické, i praktické rovině, že příběh Harryho Pottera od spisovatelky J. K. Rowlingové má terapeutický potenciál, který se dá využít především v dramaterapii. Rozhodla jsem se prozkoumat několik metafor z tohoto příběhu a následně a hledat i jiné možné výklady těchto postav nebo předmětů.

Teoretická část

První část této práce nastíní obor dramaterapie, její klientelu, formy a cíle. Dále se bude věnovat metafoře, jako obecnému pojmu a jaký význam může metafora mít v psychoterapii. Závěr praktické části se zaměří na čtyři konkrétní metafory z příběhu Harryho Pottera. Jedná se o bubáka, mozkomora, patrona a zrcadlo z Erisedu. Tyto metafory jsou pro tuto práci stěžejní, neboť právě u nich se předpokládá největší psychoterapeutické využití. Po uvedení originálního literárního popisu jednotlivých metafor následují jejich literaturou podložené výklady.

1. Dramaterapie

Tato bakalářská práce se věnuje především práci s příběhem. Celkově práce s příběhem v terapii poskytuje mnoho možností. Člověk se může projíkovat do hlavního hrdiny, nebo i vedlejších postav. Může navrhnout jiné řešení a konce příběhů. Práce s příběhem je však především záležitostí biblioterapie, aneb terapie využívající podpůrných účinků četby, či skazkoterapie, neboli terapie pomocí pohádek. Proč tedy tato práce popisuje příběh Harryho Pottera a jeho možnosti využití zrovna v dramaterapii?

Dramaterapie, na rozdíl od biblioterapie, nabízí možnost jít do akce. Namísto polemizování nad tím „Co bych dělal, kdybych teď byl Harrym Potterem?“, člověk přijímá roli Harryho Pottera a v roli okamžitě jedná, myslí, ale také prožívá. Prožívání v roli může být velice silný zážitek, protože zatímco hlava chápe rovinu „jako“, tělo si tuto rovinu nedokáže správně vyložit a emoce přijímá za své, což je dokonalý prostředek ke kvalitní katarzi.

Na úvod si nastíníme obor dramaterapie a její zařazení do systému. Dozvíme se s kým se v dramaterapii dá pracovat a jakou formou, jaké účinné faktory dramaterapie zahrnuje a čeho můžeme dosáhnout.

1.1 Definice a zařazení do systému

Vymezení dramaterapie dle The British Association for Dramatherapists (1979) :

Dramaterapie pomáhá uchopit a zmírnit sociální a psychologické problémy, mentální onemocnění i postižení a stává se nástrojem zjednodušeného symbolického vyjadřování, díky němuž poznává jedinec sám sebe, a to prostřednictvím tvořivosti zahrnující verbální i nonverbální složku komunikace. (Valenta, 2011, s. 23) Významná britská dramaterapeutka Sue Jennings říká, že „Dramaterapií rozumíme užití divadelního umění ve zdravotnických a komunitních zařízeních při práci s lidmi, kteří se potýkají s problémy či nemocí. Zatímco divadlo můžeme vnímat jako prevenci pro udržení duševního zdraví, dramaterapie je formou léčby.“ (Jennings, 2014, s. 10)

The National Association for Drama Therapy ve Spojených státech nabízí americký představitel dramaterapie Landy následující vymezení, že dramaterapii lze definovat jako záměrné použití dramatických/ divadelních postupů pro dosažení terapeutického cíle symptomatické úlevy, duševní i fyzické integrace a osobního růstu. (Valenta, 2011)

V české republice nám vymezení dramaterapie nabízí prof. Milan Valenta, který uvádí, že dramaterapie je léčebně-výchovná (terapeuticko-formativní) disciplína, v níž převažují skupinové aktivity využívající ve skupinové dynamice divadelních a dramatických prostředků k dosažení symptomatické úlevy, ke zmírnění důsledků psychických poruch i sociálních problémů a k dosažení personálně sociálního růstu a integrace osobnosti. (Valenta, 2011)

Dramaterapie se řadí mezi paradivadelní systémy, mezi kterými najdeme též například teatroterapii, sociodrama, divadlo fórum, psychogymnastiky, psychodrama a jiné...

Kromě paradivadelních systémů můžeme dramaterapii řadit též mezi expresivní terapie, kde kromě dramaterapie mají i své místo arteterapie, muzikoterapie, biblioterapie, poetoterapie, taneční a pohybová terapie,...

1.2 Klientela dramaterapie

Co se cílových skupin týče, má dramaterapie velice široký záběr. Největší skupinu tvoří jedinci s mentálním postižením, poté klienti s psychiatrickou diagnózou, lidé se specifickými vývojovými poruchami učení a chování, či psychosociálně ohrožená mládež. Také jedinci nacházející se ve výkonu trestu, nebo také v postpenitenciární péči. V neposlední řadě také gerontologičtí klienti. (Valenta, 2011).

Dá se svým způsobem říct, že snad kromě dětí raného věku, neexistuje cílová skupina, pro kterou by dramaterapie mohla být nevhodná. Je samozřejmě třeba znát specifika každé skupiny a vědět, která forma práce má v této skupině smysl víc a která méně. Například skupina lidí s mentálním postižením může mít problém pracovat s abstraktními pojmy, ale jinak velmi dobře zvládají improvizace, či osvojování rolí (vše se samozřejmě odvíjí od úrovně inteligence).

V této praktické části (viz 3. kapitola) této bakalářské práce se výzkumu zúčastní skupina vysokoškolských studentů, skupina lidí bez domova a s osoby v procesu resocializace po zkušenosti se závislostním chováním. Kromě intaktní skupiny studentů, zbytek spadá do oboru etopedie. Etopedie se zabývá edukací, reedukací a zkoumáním

edukace jedinců s poruchami emocí a chování. Hledá a vyhodnocuje formy a prostředky edukačních aktivit pro ovlivňování jejich chování. Zabývá se systémem a podmínkami jejich edukace v prostředí škol hlavního proudu, školských zařízení pro jedince s ústavní a ochrannou výchovou a zařízení preventivně výchovné péče. (Vojtová, 2008,)

1.3 Formy dramaterapie

Formy dramaterapie se nijak zásadně neliší od forem realizace psychoterapie. V denních centrech, či občanských sdruženích se můžeme setkat s formou **ambulantní**, která má terapeuticko formativní přístup, zatímco v léčebnách, či psychiatrických klinikách se můžeme setkat s formou **klinickou**, která funguje jako komplementární (doplňková) terapie.

Další formou je **realizace dramaterapeutických lekcí v denních sanatoriích a stacionářích**, kde je dramaterapie brána jako jedna ze stěžejních skupinových psychoterapeutických aktivit. Docela ojedinělá, ale rovněž zavedená a fungující forma, je forma **individuální**, která se doporučuje například klientům s pervazivní vývojovou poruchou. Nejčastější forma je **skupinová**. Jedná se o základní formu všech paradivadelních systémů, dramaterapii nevyjímaje a to především pro skupinovou dynamiku, která je významným facilitátorem skupinových aktivit.

Poslední podobu strukturace dramaterapeutických forem jsou **komunitní**-výchovkové, nebo terapeutické. Zde hraje důležitou roli spoluspráva klientů a dále atmosféra upřímnosti a otevřenosti. (Valenta, 2011)

1.4 Cíle a účinné faktory dramaterapie

Je důležité říci, čeho lze prostřednictvím dramaterapie dosáhnout a také jakými prostředky dosáhneme svých cílů. Cíle dramaterapie vyplývají z konkrétní klientely. Kalifornská dramaterapeutka Renée Emunahová (in Valenta, 2011) staví následující cíle dramaterapie:

- Zvyšování sociální interakce a interpersonální inteligence.
- Získání schopnosti uvolnit se.
- Zvládnutí kontroly svých emocí.
- Změna nekonstruktivního chování.

- Rozšíření repertoáru rolí pro život.
- Získání schopnosti spontánního chování.
- Rozvoj představivosti a koncentrace.
- Posílení sebedůvěry, sebeúcty a zvyšování interpersonální inteligence.
- Získání schopnosti poznat a přijmout svoje omezení i možnosti.

Co se účinných faktorů týče, máme zde především **katarzi**. Ta je známa už od dob antického dramatu, kdy se diváci „očist'ovali“ od svých negativních rozpoložení tím, že si v bezpečné rovině prožili děj tragédie odehrávající se na jevišti. Katarze se tudíž dá popsat jako osvobození od vnitřního napětí. Uvolnění od napětí, výčitek svědomí, úzkosti sdělením, či znovuprožitím. (Hartl, Hartlová, 2000).

Ke katarzi se automaticky váže **abreakce**, neboli odžití či odreagování. Abreakci můžeme chápat jako prostředek k dosažení katarze. Dá se jí dosáhnout prostřednictvím znovuprožívání. Další možnost, jak ventilovat emoce je **agování**, aneb vybití nevědomých emočních impulzů. Velmi účinná je také korektivní emoční zkušenost, což znamená, že si člověk prožije situaci, která bude zcela opačná od jeho negativního očekávání. (Valenta, 2011)

Mezi další faktory, které v dramaterapii (především skupinové) velmi pozitivně působí na člověka, můžeme zařadit: **členství ve skupině, emoční podpora, vzájemná pomoc, sebeprojevení a sebeexplorace, zpětná vazba, náhled, zisk nových informací, nácvik nového chování**. (Kratochvíl in Valenta, 2011)

Dramaterapie však mimo jiné pracuje převážně s **rolemi**. Jedná se jak o role, která jsou člověku daná prostředím (role matky, prodavače, souseda,...), tak i vzorce chování, které předpokládáme, že se k určité roli vážou.

Důležitá je v dramaterapii i **distance**, neboli zcizování, odstup. Zde se můžeme setkat s problémem opačných extrémů- klient s přílišnou distancí je velice odtažitý a má stanovené pevné hranice, které odmítá překročit. Klient s nízkou distancí naopak hranice postrádá, nezvládá vlastní emoce, je citlivý, vyžaduje velkou pozornost ze strany terapeuta. Je žádoucí, aby si klient našel místo mezi těmito protipóly a uměl tak aktivně s distancí pracovat. (Kratochvíl in Valenta, 2011)

Metafory v příběhu Harryho Pottera

2.1 Metafora

V úvodu této kapitoly, je vhodné zjistit, co to vlastně metafora je a jaký má pro nás význam. Tato práce je založena na aktivním využití metafor v terapeutickém procesu, kde se dá uplatnit jakožto prostředek, který vytváří bezpečnější prostředí při práci s problémem. Dá se to přirovnat k tomu, když se člověk dívá přes sluneční brýle na slunce. Brýle nijakým způsobem nezmění slunce, jeho tvar, jeho účinky, ale člověk se takhle může dostat do kontaktu se sluncem, aniž by mu nějak ublížilo. Když člověk pracuje s problémem přes metaforu, nijak ten problém nezmění, nezlehčí, ale rázem mu tato práce méně ubližuje.

2.2 Definice metafory

V psychologickém slovníku se uvádí, že „*Metafora (metaphor) je označení na základě shody některých rysů a vlastností; použití slova v přeneseném smyslu.*“ (Hartl, Hartlová, 2015, s. 311)

V akademickém slovníku cizích slov můžeme nalézt, že „*Metafora je přenášení významu na základě vnější podobnosti denotátů týkající se tvaru (např. zub pily), barvy (např. křídový obličej), umístění (např. čelo průvodu), rozsahu (např. kapka štěstí), funkce (např. hlava rodiny.)*“ (Petráčková a kol, 1998, s. 491)

Méně odborná literatura popisuje metaforu následovně: „*Metafora je pro většinu lidí prostředkem básnické obraznosti a řečnických obrátů- jevem spíše jazyka neobvyklého než obvyklého. A lidé kromě toho metaforu typicky považují za něco charakteristického jen pro jazyk, spíše za věc slov než myšlení a konání. Proto si většina lidí myslí, že se bez metafory docela dobře obejde. My jsme naproti tomu zjistili, že metafora prostupuje celý náš život, a to nejenom v jazyce, nýbrž i v myšlení a činnosti. Náš obyčejný pojmový systém, v jehož rámci jednak myslíme, jednak i jednáme, má v podstatě metaforickou povahu.*“ (Lakoff, Johnson, 2002, s. 15)

1.3 Metafora v psychoterapii

Z předcházejícího textu jasně vyplývá, že metafory jsou nedílnou součástí našich životů, ať už je používáme vědomě, či ne. Může se zdát, že metafory pro nás v běžném životě nemají žádný větší význam, ovšem v psychoterapiích, především v Gestalt psychoterapii používají metaforu, jako efektivní nástroj pro odhalení člověka, které je zároveň velmi bezpečné. „ *Práce s metaforami může být velmi oživující a přinést mnohá nečekaná odhalení. Klienti mohou jejich pomocí obejít či překonat své vnitřní bloky či překážky a projevat se autenticky. Pomocí symbolů a imaginací můžete spatřit druhého člověka ve zcela novém světle a zprostředkovat mu kontakt s těmi částmi jeho já, které nejsou jinak dostupné, nebo jsou skrývány za neosobní fráze, či navyklé způsoby myšlení. Představy nás mohou dovést přímo k „jádro věci“ či do klientova nitra a prohloubit tak vaše uvědomění.* “ (Mackewn, 2004, s. 147-149).

Významný ruský skazkoterapeut Vačkov (Polínek in Lečbých, 2015, s. 5) tvrdí, že metafora má schopnost „*transformovat realitu tak, že bereme v potaz všechny její elementy, kterým ale dáváme nový smysl, nové významy a pomáháme tak pacientovi integrovat (dát smysl) jeho předchozí zkušenosti.*“.

2.4 Konkrétní metafory v příběhu

V příběhu Harryho Pottera můžeme nalézt mnoho symbolů a metafor. Tato bakalářská práce se zaměřuje především na zrcadlo z Erisedu, bubáka, mozkomora a patronovo zaklínadlo, neboť právě u těchto metafor se předpokládá, že expresivní terapeuti mohou nalézt nejvíce možností využití v terapii, neboť právě tyto metafory se přímo „dotýkají“ psychické stránky osobnosti. Právě na tyto metafory se zaměřuje první výzkum této práce (Viz 3. kapitola).

Knihy Harry Potter nabízí svými metaforami již zformované prožitky, jako je strach, deprese, či obrana a člověk pak může pracovat s něčím, co je mu dobře známé. Navíc v rámci těchto metafor není znázorněn pouze problém, ale příběh nabízí i možnost řešení- patron proti mozkomorovi, smích proti bubákovi, apod. Což nejenže nabízí možnost cesty, ale i ukazuje, že se nemusí jednat o slepou uličku, že na daný problém řešení existuje.

2.4.1 Zrcadlo z Erisedu

Jako první je důležité téma zrcadla z Erisedu, což je podle příběhu zrcadlo, které každému zobrazí, jak se mu plní jeho největší touha. Kniha Harry Potter a kámen mudrců popisuje zrcadlo následovně: *Bylo to skvostné zrcadlo, vysoké až do stropu, ve zdobném zlatém rámu; stálo na dvou nohách s velkými drápy. Nahoře byl do oblouku vyrytý nápis: Erised stra ehru oyt ube cafru oyt on wohsi.* (Rowling, 2002, s.193)

Pokud nápis přečtete zrcadlově, zjistíte, že nápis ve skutečnosti zní: I show not your face but your heart's desire, což přeloženo do českého jazyka znamená „Zobrazím nikoliv Vaši tvář, ale po čem Vaše srdce touží.“

Postavil se před zrcadlo – a musel si oběma rukama zacpat ústa, aby přestal křičet. Prudce se otočil. Srdce mu bušilo ještě zběsileji než předtím, když začala křičet ta kniha, poněvadž v zrcadle spatřil nejen sebe, ale ještě celý houf lidí, kteří stáli za ním.

Místnost však byla prázdná. Dýchal jako o závod a pomalu se otočil zpátky k zrcadlu.

Uviděl v něm sám sebe, bledého a vylekaného, a za svými zády aspoň deset dalších lidí. Ohlédl se přes rameno, ale nikdo tam nebyl, stejně jako předtím. Nebo byli všichni také neviditelní? Byl snad v místnosti plné neviditelných lidí a zrcadlo mělo tu schopnost, že ukazovalo jejich obraz, ať byli neviditelní nebo ne?

(...)

Harry teď stál tak blízko zrcadla, že se málem dotýkal nosem svého vlastního odrazu.

„Mami?“ oslovil je šeptem. „Tati?“

Harry poprvé v životě spatřil svou rodinu. (Rowling, 2002, s. 194)

Harryho rodiče byli zavražděni v době, kdy měl Harry jeden rok. Harry neměl žádné vzpomínky ani fotografie. Byl vychováván v rodině své tety, kde byl všestranně, ale především emocionálně deprivován, neboť Harryho teta nenáviděla svou sestru a její rodinu.

Všichni Potterovi se usmívali a mávali na něj, a on na ně hleděl dychtivým pohledem, s rukama přitisknutýma na sklo zrcadla, jako by doufal, že se propadne na opačnou stranu a bude se jich moci dotknout. Cítil v sobě něco nevýslovně palčivého, napůl radost a napůl hluboký smutek.

Neměl tušení, jak dlouho tam stál. Postavy v zrcadle nezmizely a Harry se na ně nepřestával dívat, až ho probral jakýsi vzdálený zvuk. Nemohl tu zůstat, musel najít cestu zpátky do postele. Odtrhl oči od tváře své matky, zašeptal „Já zase přijdu,“ a spěšně vyběhl z místnosti. (Rowling, 2002, s. 195)

Zde vidíme, jak odraz zrcadla Harryho naprosto ovládl i přes smíšené pocity, které zrcadlo Harrymu poskytovalo. Harry ztratil pojetí o čase, a ačkoliv se jednalo pouze o odraz v zrcadle, Harry s postavami v zrcadle i komunikoval, tudíž opomněl i skutečnost, že zrcadlo poskytuje pouhou iluzi. Harry chtěl trávit se svou rodinou, svým snem, svou iluzí co nejdéle času.

(...)

Včera večer spatřil své rodiče, a dnes je uvidí zas. Na Flamela málem zapomněl; teď už mu to nepřipadalo důležité. Co záleželo na tom, co ten tříhlavý pes hlídá? A co vlastně sešlo na tom, jestli to Snape ukradne nebo ne? (Rowling, 2002, s. 195)

Zde je očividné, jak se všechny priority po setkání se zrcadlem staly bezpředmětné.

„Jsi v pořádku?“ zeptal se Ron. „Vypadáš nějak divně.“

„Nechceš si zahrát šachy, Harry?“ navrhl Ron.

„Ne.“

„A co kdybychom zašli na návštěvu k Hagridovi?“

„Ne... jdi tam sám...“

„Já vím, nač myslíš, Harry, na to zrcadlo. Dnes večer už tam nechod.“

„Proč ne?“

„Já nevím. Prostě mám takový nepříjemný pocit, a tak či tak, už několikrát jsi sotva vyvázl. Filch, Snape a paní Norrisová tu pořád brousí. Co je ti platné, že tě nevidí? Co jestli do tebe vrazí? Co když něco převrhneš?“

„Mluvíš jako Hermiona.“

„Myslím to vážně, Harry, nechod' tam.“

Harry však nebyl s to myslet na nic jiného, než jak se zase dostat před zrcadlo, a Ron ho od toho nedokázal odradit. (Rowling, 2002, s. 197)

Zde je pozoruhodná jedna věc. Harryho kamarád Ron také spatřil zrcadlo z Erisedu, také mu zrcadlo ukázalo, jak se jeho touha plní (Ron viděl sebe, jakožto nejuspěšnějšího člena rodiny.), avšak Ron se nadále myšlenkami na zrcadlo nezaobírá a dělá si starosti o svého kamaráda, kterému myšlenky na zrcadlo očividně poutají mysl. Nedá se však říct, že Ronovo přání je méně důležité, či zajímavé. Je jeho postoj způsoben tím, že jeho přání prozatím splnitelné, zatímco Harryho už nikoliv? Nebo je to tím, že Ron si svých přání byl předem vědom? Nebo má jen od svých snů větší distanci?

(...)

„Ty jsi tu zase, Harry?“

„Takže,“ řekl Brumbál, sklouzl ze stolku a posadil se na podlahu vedle Harryho. „Tak jako stovky jiných před tebou jsi objevil blaho, které přináší Zrcadlo z Erisedu.“

„Nevěděl jsem, že se tak jmenuje, pane profesore.“

„Doufám ale, že už jsi pochopil, co to zrcadlo dělá?“

„Jak bych to řekl – vidím v něm svou rodinu –“

„A tvůj kamarád Ron v něm uviděl sám sebe jako důležitého žáka, s odznakem.“

„Jak to víte...?“

„Já nepotřebuji žádný plášť, abych byl neviditelný,“ vysvětlil mu Brumbál vlídně.

„Takže si už dokážeš domyslet, co nám všem Zrcadlo z Erisedu ukazuje?“

Harry zavrtěl hlavou.

„Vysvětlím ti to. Nejšťastnějšímu člověku na zemi by Zrcadlo z Erisedu mohlo sloužit jako docela obyčejné zrcadlo; kdyby se do něj podíval, uviděl by sám sebe právě takového, jaký je. Teď už chápeš?“

Harry se zamyslel a pak pomalu řekl: „Ukazuje nám to, co chceme, ať je to co je.“

„Ano i ne,“ řekl Brumbál tiše. „Neukazuje nám ani víc ani míň než nejhlubší a nejusilovnější tužby našeho srdce. (Rowling, 2002, s. 199)

Brumbál zde zdůrazňuje rozdíl, mezi našimi přání a naší nejhlubší a nejusilovnější touhou. Rozdíl tu bezesporu je. Určitě člověka víc pohlcuje myšlenka kariérního postupu, než přání dobré snídaně apod.

Ty jsi nikdy nepoznal vlastní rodinu, a tak ji vidíš, jak stojí kolem tebe. Ronald Weasley žije celý život ve stínu svých bratrů, takže vidí sám sebe, jak stojí sám a je ze všech nejlepší. Zrcadlo nám ovšem neposkytuje ani vědomosti ani pravdu. Byli už lidé, kteří před ním promarnili celý život, uchváteni tím, co v něm viděli, nebo zas zešileli, poněvadž nevěděli, jestli to, co jim zrcadlo ukazuje, je skutečné nebo aspoň možné.

Zítřka se Zrcadlo přestěhuje na nové místo, Harry, a žádám tě, abys ho už nehledal. Pokud bys na něj přece ještě někdy narazil, budeš už vědět, jak se věci mají. Nestačí jenom prodlévat ve snách a zapomenout žít, to si zapamatuj. (Rowling, 2002, s.198)

Klein (2009) upozorňuje na skutečnost, že Brumbál naznačuje, jak si lidé snadno mohou splést obraz se skutečností. Brumbál také pravděpodobně naznačuje starost, zda nám zrcadlo nezabraňuje v poznání pravdy.

„Postřehl jsem ale, že smysly občas klamou- a je rozvázně nikdy nedůvěřovat beze zbytku těm, kdo nás byt' jednou podvedli.“ (Descartes in Klein, 2009) Dle Descarta je základem poznání vědomí vlastní existence, kterou člověk musí pojmout myslí. (Známý

výrok cogito ergo sum.) Otázka však zůstává, jak může člověk bezpečně rozeznat klam od skutečnosti a zda někdy vůbec chce rozlišovat klam od skutečnosti.

V reálném světě neexistují kouzelná zrcadla, ani jiné magické předměty. Existuje ovšem hned několik nástrojů, které jsou schopny nás přenést do jiné reality. Jedním z nejznámějších a nejpoužívanějších nástrojů jsou návykové látky. Drogy působí na určitá mozková centra, což má za následek pokřivení reality, která se pro mnohé může stát atraktivnější, než jejich skutečný svět. V rámci srovnání toho, jak působí zrcadlo z Erisedu s tím, jak působí návykové látky na člověka, byl proveden krátký rozhovor s tzv. ex-userem (bývalého uživatele návykových látek), který své období závislosti definoval následovně: *„Určitá touha tam byla, ale pro mě to ani tak nebyla touha po té droze, spíš po tom se pobavit a nějak si to užít se skupinou lidí, která si to užívá stejně. Takže pro mě to byl spíš návyk na určitý styl života.“* Někteří uživatelé návykových látek se ale po určité době užívání, snaží o intoxikaci a opuštění tohoto životního stylu. Proč?

Nozick (in Klein, 2009) uvádí jako jeden z důvodů, proč by člověk měl upřednostňovat realitu před iluzí skutečnost, že člověk chce BÝT určitým způsobem, určitým druhem osobnosti. Že Ron sice byl nadšený z toho, že se v zrcadle vidí jako kapitán sportovního týmu, ale Ron chce tím kapitánem BÝT. Člověk tedy musí vynaložit určité úsilí, aby pak mohl dosáhnout uspokojivého pocitu úspěchu. Přes všechny již zmíněné rizika zrcadla z Erisedu, nám však zrcadlo jednu pravdu poskytuje. Odhaluje nám naši největší touhu. Toto odhalení nám může pomoci nastínit životní cestu. Cestu ke splnění svého snu.

2.4.2 Bubák

„První otázka, kterou si tedy musíme položit, zní: Co je to bubák?“

Hermiona zdvihla ruku.

„Je to strašidlo, které mění tvar,“ odpověděla. „Umí na sebe vzít podobu čehokoli, co nás podle jeho názoru nejvíc vyděsí.“

„Sám bych to nedokázal definovat lip,“ pochválil ji profesor Lupin a Hermiona se šťastně rozzářila. „Takže bubák, který sedí tam uvnitř ve tmě, na sebe zatím žádnou podobu nevzal. Neví ještě, co osobu na druhé straně dveří vystraší. Nikdo neví, jak vlastně bubák vypadá, když je o samotě, až ho ale vypustím ven, okamžitě se promění v to, čeho se každý z nás bojí nejvíc.“

Kouzlo, které bubáka zapudí, je jednoduché, vyžaduje však silnou vůli. Prostředkem, který jej dokonale zničí, je totiž smích. (Rowling, 2002, s. 120)

Bubák, strašidlo, něco, co má za úkol děsit lidi. Co ale nejvíce děsí lidi? Je to právě strach. Strach patří nevyhnutelně k našemu životu. Ve stále nových obměnách nás provází od narození až do smrti. V dějinách lidstva se setkáváme se stále novými pokusy, jak zvládnout strach, jak jej zmenšit, překonat, nebo spoutat. Usilovali o to magie, náboženství i věda. Jednou z našich iluzí však je, že věříme, že je možné žít život beze strachu. Strach patří k naší existenci. Je odrazem našich závislostí a vědomí vlastní smrtelnosti.

Metody boje se strachem se však vůbec nezměnily. Pouze na místo obětí a magických kouzel dnes nastoupily moderní, strach zastírající farmaceutické prostředky. Strach nám však zůstal. Nejdůležitější novou možností zpracování strachu se dnes stala psychoterapie, ta odhaluje historii vzniku strachu v individuu, zkoumá souvislosti a umožňuje konfrontaci se strachem s cílem ho zpracovat.

Když se podíváme na strach „beze strachu“ zjistíme, že má dvojí aspekt. Vyvolává aktivitu a může nás ochromovat. Strach je signálem a varováním před nebezpečím a současně má charakter výzvy-impulsu, abychom ho překonali.

Přijetí a zvládnutí strachu znamená krok vývoje. Vyhýbání se konfrontaci se strachem nás nechává stagnovat a brzdí náš vývoj. (F. Riemann, 1999)

Podle Vymětala (2004) člověk bez strachu nemůže být lidskou bytostí. Strach se podílí na formování osobnosti. Obtíže nastanou až v momentě, když se objeví v nadměrném a situaci nepřiměřeném množství.

Existují různé způsoby jak s úzkostí bojovat. Uvedeme si tu několik nejčastějších.

- Útěk

Pravděpodobně nejužívanější prostředek boje s úzkostí. Člověk rád utíká před reálným, nebo pomyslným nebezpečím. Tento prostředek není zavrženíhodný, dokonce při některých nebezpečích, je nejúčinnější. Pokud se však „nebezpečí“ vyskytuje často, dlouhodobé užívání úniku může člověku škodit. Někdy útěk dokonce strach zintenzivňuje, protože si člověk při vyhýbání nemusí všimnout, že jeho zdroj obav může být neškodný.

- Rozptýlit se

Tento prostředek může být prospěšný. Zejména jedná-li se o relativně málo intenzivní úzkost. Při této strategii jedna myšlenka překryje druhou, ale zároveň nezničí tu první.

- Léky/drogy

Zde jsou zjevné nevýhody: návyk/závislost, cena, vedlejší účinky,... Občas mohou člověku přinést dočasnou úlevu a usnadnit různější léčebný postup

- Vyjádření

Neboli ventilace. Jde o to, aby člověk ze sebe určitým expresivním vyjádřením svůj strach ven. Tyto dramatické prostředky mají zmírňující účinky. Můžeme se cítit lépe, když sdílíme svůj strach, ovšem nic nezabrání tomu, aby se časem úzkost vrátila.

- Konfrontace

Konfrontace spočívá ve srovnávání představ, které se zabydlely v mysli, a přesvědčení, která si dlouhá léta nevědomky pěstujeme, s tím, co skutečně existuje. (L. Auger 1998)

Práci se strachem a dokonce využití strachu zkoumal Polínek (in Hutýrová 2013 s. 158), který mimo jiné o práci se strachem říká: „*V práci se strachem by se dala tato teorie aplikovat tak, že se jedinec nezbaví svých pocitů strachu a úzkosti tím, že se jim bude bránit a vyhýbat, ale tím, že si dovolí si je prožít, zkontaktovat se s nimi a ponořit se do nich. Taková terapeutická práce však není bez rizika. Např. v rámci práce s posttraumatickou stresovou poruchou je sice účelné vracet se k traumatizujícím zážitkům, ale takovou formou, aby se zabránilo retraumatizaci. Doporučení k bezpečné práci s traumatem můžeme vyjádřit další metaforou vycházející z antických bájí: Práce s traumatem je jako boj s medúzou, tj. musíme se na ni dívat nepřímou (přes odraz zrcadla), přímý pohled by nás usmrtil.*“ Zde můžeme vidět, jak Polínek doporučuje metaforu jako prostředek, jak se bezpečně střetnout s tak citlivým tématem jako je strach.

2.4.3 Mozkomor

Dveře se však pomalu otevřely dřív, než k nim Lupin došel.

Osvětlena poskakujícími plamínky z Lupinovy ruky tam stála postava v dlouhém plášti, která se tyčila až ke stropu. Obličej měla celý zahalený kápí. Harry si ji přeměřil pohledem odshora dolů – a žaludek se mu stáhl děsem. Z pláště vyčnívala ruka, ruka třpytící se šedavým leskem, plná slizu a strupů; vypadala mrtvolně, jako by se už dlouho rozkládala ve vodě...

Bylo ji vidět pouhý zlomek vteřiny. Jako by stvůra pod pláštěm vycítila Harryho pohled, ruka náhle zajela zpět mezi záhyby černé látky.

A pak se ta věc pod kápí, ať už to bylo cokoli, dlouze, pomalu a chroptivě nadechla, jako by se ze svého okolí snažila vysát něco víc než pouhý vzduch.

Všech se zmocnil pronikavý chlad. Harry cítil, jak se mu v prsou zastavil dech. Chlad jím prostupoval hluboko pod kůži. Vyplnil celou jeho hrud', zakousl se mu přímo do srdce... (Rowling, 2002, s. 77)

Teplota těla je bezesporu psychosomaticky provázána s emocemi. Většina studentů před zkouškou, či během zkoušky často pociťují pocity studených dlaní, či horkých tváří. Také je dobře známé přirovnání „hřejivých pocitů“ jakožto pozitivní naladění. Stejně tak když je člověk vydešený, cítí jak mu „projíždí mráz po zádech“. Dá se z toho vyvodit, že pocity tepla nás zaplavují v případě radosti, či jiného kladného pocitu. Pocity chladu nás tudíž provázejí v opačném případě.

V úryvku spisovatelka Rowlingová poznamenala, že se mozkomor nadechl, jako by chtěl vysát víc než jen vzduch. Tato poznámka je docela výstižná. Mozkomor v příběhu má schopnost vysát ze svého prostřední pozitivní vzpomínky a myšlenky a také teplo, což pravděpodobně umocňuje pocit zoufalství.

Harrymu se protočily panenky. Vůbec nic neviděl a tonul v moři chladu. V uších se mu rozlehl zvuk připomínající hukot rozbouřené vody. Cosi ho táhlo dolů, hukot sílil...

A pak, jakoby z obrovské dálky, zaslechl vriskot – strašlivé, vydešené a prosebné skřeky. Chtěl tomu, kdo ječel, přispěchat na pomoc, pokusil se pohnout rukama, ale nešlo to... Všude kolem i uvnitř něj se válely kotouče husté bílé mlhy...

(...)

„Proč? Proč na mě takhle působí? Jsem snad prostě –“

„Se slabostí to nemá nic společného,“ zarazil ho ostře profesor Lupin, jako by mu četl myšlenky. „Mozkomorové na tebe působí hůř než na ostatní, protože v tvé minulosti existují děsivé události, jaké se žádnému z nich nepříhodily.“

„Mozkomorové patří k nejohavnějším tvorům, jací kdy kráčeli po povrchu této země. Zamořují svou přítomností nejtemnější a nejšpinavější skryše, libují si v rozkladu a zoufalství, ze vzduchu kolem sebe vysávají mír, naději a štěstí. Dokonce i mudlové cítí jejich přítomnost, přestože je nejsou schopni vidět. Dostaneš-li se k některému mozkomorovi příliš blízko, vysaje z tebe každý příjemný pocit, každou šťastnou vzpomínku. Bude-li mít možnost, bude tě vysávat tak dlouho, dokud z tebe neudělá něco podobného, jako je sám, zplozence zla, který nemá duši. Nezbude ti nic než nejhorší zážitky celého tvého života. (Rowling, 2002 s. 167)

Vezmeme-li v úvahu jak mozkomor působí, je pravděpodobné, že se může jednat o metaforu znázorňující depresi. „*Deprese výrazně negativně ovlivňuje způsob, jak vnímáme sebe, věci kolem sebe i budoucnost. Depresivní náladou míníme nepříjemný pocitový stav. Lidé, kteří jsou depresivní, často říkají, že se cítí většinu času velmi smutní, rozladění, bez naděje nebo „dole“. Často mívají pocit, že jsou méněcenní, neužiteční, anebo považují život za bezvýhodný. Mohou se cítit sklíčený anebo pesimističtí, hlavně pokud jde o budoucnost.*“ (Praško a kol., 1997, s. 14)

Nemocný trpí zhoršenou náladou, sníženou energií. Je narušen smysl pro humor, zájmy a koncentrace. Často se objevuje únava. Je narušena oblast spánku a objevuje se i zhoršená chuť k jídlu. Sebehodnocení a sebedůvěra jsou narušené. Zhoršená nálada se příliš nemění a nereaguje na okolní změny. Může být provázena psychosomatickými symptomy. (Mezinárodní klasifikace nemocí, 10. revize)

Sama Rowlingová dokonce tuto metaforu přiznává. Deprese a jiné duševní poruchy byly komplikace, které J. K. Rowlingovou provázely jejím životem. Špatné psychické rozpoložení ji znovu zahánělo k psaní, do kterého vkládala svůj smutek a sama přiznává, že například mozkomoři byli inspirováni jejími depresemi. (Pilát, 2014)

2.4.4 Patron

„*No, pokud se správně použije, vykouzlí se jím Patron,*“ vysvětloval Lupin, „*což je vlastně jakýsi antimozkomor – strážce, který působí jako štít mezi tebou a mozkomorem.*“

Harrymu náhle v mysli blikla představa sebe sama, jak se krčí za postavou velikosti Hagrida, která v ruce drží obrovský kyj. „*Patron je něco jako pozitivní síla,*“ pokračoval profesor Lupin, „*promítá se do něj všechno, z čeho mozkomor čerpá svou energii – naděje, štěstí, touha přežít – na rozdíl od skutečných lidí však Patron nepropadá nikdy zoufalství, takže mu mozkomorové nemohou ublížit. Musím tě ovšem varovat, Harry – není vyloučeno, že to pro tebe bude zaklínadlo příliš náročné. Mají s ním problémy mnozí vyučení čarodějové.*“ (Rowling, 2002, s.212)

Je pochopitelné, že se zde profesor Lupin obává, že kouzlo bude pro Harryho příliš složité. Je třeba vynaložit maximální koncentraci na jedinou šťastnou silnou vzpomínku natolik, že se ta pozitivní síla až externalizuje a to vše ještě v situaci, kdy člověku hrozí bezprostřední nebezpečí. Zní to velmi komplikovaně i pro dospělého člověka, natož třináctiletého chlapce.

„Jak ten Patron vypadá?“ vyptával se zvědavě Harry.

„Každý je úplně jiný a jeho podoba závisí na čaroději, který ho vyvolal.“

„A jak se dá vyvolat?“

„Zaklínací formulí, která ovšem funguje jen v případě, že se zároveň absolutně soustředíš na jedinou velice šťastnou vzpomínku.“

Harry pátral v paměti po nějaké šťastné vzpomínce. Bylo mu jasné, že rozhodně nevystačí s ničím z toho, co kdy zažil u Dursleyových. Nakonec se rozhodl pro okamžik, kdy poprvé nasedl na koště.

„Dobrá,“ přikývl a snažil se co možná nejvěrněji si připomenout ten báječný pocit, který se mu rozlil žaludkem, když se odlepil od země.

„Ta formule zní takhle...“ Lupin si odkašlal, „expecto patronum!“ (Rowling 2002, s.213)

Nahlédneme-li do akademického slovníku cizích slov (Petráčková V. a kol, 1998), najdeme výklad slova patron, jakožto ochránce, či příznivec. Patronát, si slovník vykládá jako ochranu či záštitu. Při obřadu svátosti biřmování si křesťané vybírají svého patrona, která je má vést a ochraňovat. Z těchto záznamů jasně vyplývá, že jde o něco, případně někoho, kdo za úkol chránit. Přesně tento účinek popisuje i Rowlingová.

Je to ale vždy jen šťastná vzpomínka, která může „vykouzlit“ tuto ochranu? Jeden z respondentů v rozhovoru, který jsem vedla v rámci této bakalářské práce (viz. Příloha rozhovor č.3) mi sdělil, že z jeho zkušenosti, lidé, kteří mají šťastné vzpomínky z dětství, dokáží lépe pracovat s problémem, než lidé, kteří to štěstí neměli (neplánované těhotenství, odmítané děti apod.).

Můžeme tedy šťastné vzpomínky brát jako základ. Půdu, na které se tato ochrana dá vybudovat. Neznamená to však automaticky, že člověk bez šťastného dětství nemá nárok na svého patrona, jen je tu možnost, že pro něj bude těžší si toho patrona najít, „vykouzlit“. Dá se říct, že i pro Harryho, který neměl zrovna idylické dětství, bylo obtížné najít si správnou šťastnou vzpomínku (ten základ), díky které dokázal silného patrona vyčarovat. Přesto nakonec patronovo zaklínadlo ovládl.

V knize Harry Potter a vězeň z Azkabanu patrona symbolizovalo určité zvíře. Společnost, která nedisponuje magickou schopností má neomezené možnosti ve výběru dosazení tvora, člověka, či myšlenky za patrona.

Praktická část

Praktická část této práce je rozdělena na dva výzkumy. Nejprve jde o rozhovory s dramaterapeuty pohybující se v praxi s různou klientelou speciální pedagogiky. Cílem této části je zjištění, zda tyto osobnosti spatřují v již zmíněných metaforách terapeutické využití. Druhá část je založena na dramaterapeutickém projektu, který byl vytvořen právě pro účely této bakalářské práce. Cílem tohoto projektu bylo zjištění v praxi, zda jedna z výše popsaných metafor má skutečně terapeutické působení.

Oba výzkumy jsou kvalitativního charakteru, který je pro tuto práci mnohem vhodnější, než kvantitativní výzkum, neb se tato práce zaměřuje především na individuální prožitky a názory malého množství účastníků výzkumu.

3. Výzkum I.

Tento výzkum je založen na rozhovorech s respondenty z terapeutické praxe. V rámci kvalitativního výzkumu je kladen důraz na jejich individuální názory na dané téma.

3.1 Cíl

Hlavním cílem tohoto výzkumu je zjištění, zda i lidé pohybující se v terapeutické praxi s různou klientelou oblasti speciální pedagogiky spatřují v již zmíněných metaforách (viz 2. Kapitola) terapeutické využití. Dílčí cíle jsou zjištění, jak jednotlivé metafory vnímají v souvislosti se svou cílovou skupinou a jaká konkrétní využití je napadají.

3.2 Výběr a charakteristika výzkumného vzorku

Pro tento výzkum byla použita metoda záměrného účelového výběru. (Miovský, 2006) Kritérium výběru bylo stanoveno na dramaterapeuty. Všichni tři vykonávají praxi dramaterapeuta. První se specializuje především na osoby s mentálním postižením, druhý na etopedii, konkrétně oblast náhradní rodinné péče a třetí na osoby ve výkonu trestu, často s drogovou minulostí. Všichni respondenti byli tři muži, nejedná se zde však o záměrné kritérium.

3.3 Metodika výzkumu

V rámci tohoto kvalitativního výzkumu byla zvolena metoda polostrukturovaného rozhovoru. Miovský (2006) pokládá polostrukturovaný rozhovor za nejrozšířenější podobu metody sběru dat, protože může kombinovat prvky nestrukturovaného i plně strukturovaného interview, a dokáže tak řešit nevýhody obou typů. Tento typ rozhovoru byl vybrán především pro jeho výhody, jako je možnost poupravit, popřípadě doplnit otázku dle potřeby.

Rozhovory byly následně zpracovány metodou kontrastů a srovnávání. Tato metoda je vhodná, když potřebujeme od sebe rozlišit identifikovatelné kategorie a

upozornit na rozdíly mezi nimi. Je třeba vyhledat vztahy a popsat, jak tyto vztahy chápou a hodnotí respondenti výzkumu. (Miovský 2006)

3.4. Průběh výzkumu

Všechny rozhovory probíhaly v kavárnách či zařízeních podobného typu s každým respondentem zvlášť, aby jejich odpovědi nebyly ovlivněny jiným názorem. Účastníci byli předem informováni o tom, že se jedná o výzkum k bakalářské práci a všichni se zúčastnili na základně dobrovolnosti. Nikdo nebyl dopředu blíže informován, na jaké téma bude interview probíhat, tudíž neměli prostor na předem připravené odpovědi. Rozhovory trvaly okolo patnácti minut a byly snímány hlasovým záznamem. Součástí každého hlasového záznamu byl souhlas s pořízením nahrávky.

Rozhovor byl zaměřen na tyto okruhy:

- **Znalost příběhu Harryho Pottera (kniha/film)**

Toto téma je vhodné na úvod, neboť je snazší pohybovat se v tématu, se kterým je respondent alespoň trochu obeznámen. Je pro něj snazší představit si určité postavy, o kterých jsme hovořili. Neznalost příběhu by však nebyla žádnou zásadní překážkou.

- **Postava bubáka + protikouzlo na které je zapotřebí smích**

Je vhodné začít touto metaforou, neboť se jedná o nejdlehnější téma. I člověk, který není zaujatý tematikou Harryho Pottera, by v bubákově mohl symboliku a metaforu snadno nalézt.

- **Mozkomor**

Tato postava přirozeně následuje, neboť má ke strachu/bubákově velmi blízko. Je to jedna z postav, co negativně působí na člověka. Toto působení je mnohem silnější.

- **Patron**

Patron, jakožto protikouzlo na mozkomora. Naplnění těla šťastnou vzpomínkou/pocitem může podle mě být rovněž kvalitní terapeutický materiál, jako předchozí postavy.

- **Zrcadlo z Erisedu**

Zrcadlo, které člověku zobrazuje splnění jeho největšího snu. Tato metafora byla zmíněna na závěr, protože zrcadlo je dost kontroverzní téma. Je užitečné, nebo nebezpečné? Je terapeuticky využitelné, nebo je lepší se v terapii této metafoře vyhnout? A proč?

- **Má podle Vás příběh Harryho Pottera terapeutický potenciál?**

Touto otázkou byl rozhovor zakončen, neboť respondenti prostřednictvím rozhovoru získali více informací o daném tématu. Existuje možnost, že kdyby byla tato otázka vyřčena na úvod rozhovorů, našli bychom jiné odpovědi.

3.5 Výsledky výzkumu

V této kapitole jsou uvedeny vypracované výsledky metodou kontrastů a srovnávání na základě provedených rozhovorů. Přepisy veškerých rozhovorů jsou uvedeny v přílohách této práce.

Znalost příběhu

Všichni tři respondenti příběh Harryho Pottera znají většinou prostřednictvím filmového zpracování příběhu. Žádný z respondentů neviděl celou sérii. Jeden respondent četl první díly, ale rozhodl se ságu nedočíst.

Bubák

Postavu bubáka znal pouze jeden respondent. Po získání informací, kdo je bubák, jak působí a jak se mu žáci kouzelnické školy bránili, se dva respondenti shodli na tom, že bubák symbolizuje externalizovaný strach. Třetímu respondentovi bubák asocioval riziko v terapeutickém procesu, když terapeut vytvoří bubáka tam, kde není a následně ho podsuně klientovi, který ho přijme za svého.

Dva respondenti se smíchem, jakožto možností práce se strachem souhlasili. Jeden vyzdvihl léčebnou schopnost smíchu. Jeden z nich přímo poukázal na konkrétní situaci z Harryho Pottera, když kouzlem přiměli bubáka, aby vypadal komicky. Jedná se o přenesený způsob, jak ukázat jiný úhel pohledu na daný problém. Jeden z respondentů se smíchem nesouhlasil, neboť smích je pouhá metoda úniku a klient pak problém neřeší, jen se mu vyhýbá.

Mozkomor

Asociace respondentů se na toto téma velice lišily. První respondent si vzpomněl na „mozkomorové“ myšlenky při práci ve skupinových terapiích. Druhému respondentovi mozkomor připomíná rané traumata-zranění z dětství, strach, shazování

sebevědomí. Třetí respondent viděl v mozkomorovi d'ábla. Na rozdíl od d'ábla, mozkomor nenabízí nic pozitivního. Je to silné negativní rozpoložení.

Patron

Po informování respondentů o tom, co je to patron a jak působí, první respondent došel k uvědomění, že metafory v příběhu Harryho Pottera mají krásný terapeutický potenciál, se kterými se dá v praxi pracovat. Druhý respondent viděl v patronovi odvahu překročit svůj stín, vystoupit ze stereotypu a následně také odvahu řešit problém. Třetímu respondentovi patron připomněl jednu z možných cest ochrany. Podle jeho vědecky nepodložené teorie mají lidé s pozitivními zážitky v dětství snazší boj s problémem. Myslí si, že šťastná vzpomínka může být základ, na kterém se dá stavět.

Zrcadlo z Erisedu

U zrcadla z Erisedu byly odpovědi směřovány podobným směrem, i přesto v odpovědích můžeme nalézt různé úhly pohledů. První respondent viděl v tématu velké „ale“, neboť touha se nemusí naplnit a člověka to může šírat. Aby zrcadlo bylo užitečné, mělo by ukázat i cestu, jak toho cíle dosáhnout. Navíc vidí riziko v ulpívání na přání. Také ho napadla myšlenka: zrcadlo jako droga.

Druhý respondent vidí také riziko upínání se na zrcadlo, ale v tom smyslu, že se lidé někdy upnou na své vzpomínky/představy. Tady by jako terapeut pracoval s příčinou toho upnutí.

Třetí respondent v tom prvořadě viděl závislostní chování. Posléze došel k závěru, že spíš mu to asociuje hledání cíle. Přílišné zaměření na cíl, které může způsobit zanedbání přítomnosti.

Má podle Vás příběh Harryho Pottera terapeutický potenciál?

Na tuto otázku odpovídali kladně všichni tři respondenti. První z respondentů se na téma této otázky vyjádřil už v odpovědi u patrona. Dále dodává myšlenku, zda celý příběh není jen fantazijní únik deprimovaného kluka.

Druhý respondent rozhodně souhlasí s tím, že v dramaterapii má Harry Potter potenciál, celkově práce s příběhem bývá velmi silná záležitost.

Poslední respondent si myslí, že celkově je tento příběh plný symbolů, psychologie a s tím se dá krásně pracovat.

Je očividné, že všechny tři respondenty ihned napadaly konkrétní problémové situace specifické pro jejich klientelu a možnosti, jak by zmíněné metafory mohly v daných situacích použít. Z toho vyplývá, že tyto metafory jsou nejen využitelné v dramaterapii, ale mají i více způsobů využití a hodí se na práci s odlišnými cílovými skupinami v oblasti speciální pedagogiky.

4. Výzkum II.

Druhý kvalitativní výzkum je založen na dramaterapeutickém projektu vytvořeném pro účely této bakalářské práce (viz příloha č. 1). V projektu je použita jedna z uvedených metafor (viz 2. kapitola) a tou je Zrcadlo z Erisedu. Výzkum je opět čistě kvalitativního charakteru, neboť se zaměřuje na vnímání a prožívání jednotlivců.

4.1 Cíl

Hlavní cíl tohoto výzkumu je zjištění, zda metafora skutečně funguje v dramaterapeutické praxi. Jako dílčí cíle lze uvést zjištění, jaké má metafora působení na účastníky tohoto projektu, zda jsou zásadní rozdíly v prožívání během projektu u intaktní skupiny a skupin z oblasti speciální pedagogiky.

4.2 Výběr a charakteristika výzkumného vzorku

I pro tento výzkum byla použita metoda záměrného účelového výběru. Jako první kritérium bych uvedla instituce. Dvě instituce z oblasti speciální pedagogiky, tedy P-centrum v Olomouci a Divadlo bez domova v Bratislavě. Výsledky účastníků těchto institucí jsem porovnávala s univerzitními studenty, jakožto zástupci intaktní skupiny. Každá z těchto skupin má svůj význam a svá specifika. Posláním P-centra je pomáhat osobám ohroženým užíváním drog a pracovat v oblasti prevence závislostí a problémového chování dětí, mládeže a dospělých (informační leták P-centra).

Dále tu máme skupinu s problematikou bezdomovectví. Obecně pro tuto skupinu je charakteristická sociální izolace (odcizení od rodiny a přátel, absence opory), ztráta soukromí, nárůst pocitu ohrožení, který vyplývá ze skutečnosti, že bezdomovec je součástí veřejného prostoru. Avšak tohoto projektu se zúčastnili herci Divadla bez domova. V České republice, stejně jako ve Slovenské republice, rovněž funguje fenomén bezdomoveckého divadla, především proto, že se jedná o velice úspěšný prostředek resocializace této skupiny lidí. Stejně tak napomáhá hercům navyknout si na určitou formu zodpovědnosti. Tzn. chodit včas na zkoušky bez předešlého požití návykových látek, naučení se scénáře, spolupráce s ostatními účinkujícími, atd...

Poslední skupinu tvoří studenti oborů speciální pedagogiky. Většina z nich studovala speciální pedagogiku se zaměřením na dramaterapii a připojil se i jeden student Univerzity Komenského v Bratislavě, který studoval léčebnou pedagogiku. Všichni se nacházeli ve věku okolo dvaceti let, neboli v období rané dospělosti. Toto období vystavuje člověka velkým nárokům, jako je nalezení profesního uplatnění a založení rodiny. Člověk si chce v tomto období užívat svobody, která se s dospělostí rozvíjí, ale zároveň si brzy uvědomuje, že se svobodou se váže i vyšší odpovědnost za své jednání. (Špatenková, Petřková, 2013)

4.3. Metodika výzkumu

Nejvhodnější metoda pro získání informací vyplývajících z projektu je metoda ohniskové skupiny. Pod pojmem ohniskové skupiny rozumíme rozhovor se zájmovými skupinami. Jedná se o výzkumnou metodu, která je založena na společné diskuzi. Je zacílená na výzkumné problémy a je moderována samotným výzkumníkem. (Maňák, 2004). V ohniskové skupině získáváme informace od skupiny lidí. K zaměření na důležitá témata přispívá skupinová dynamika. (Hendl, 2012) Ohnisko je, dle Miovského (2006), spíše určitá tematická oblast, či fenomén, o který se výzkumník zajímá.

Informace získané metodou ohniskové skupiny byly následně zpracovávány metodou trsů. Jedná se o uspořádání výroků do skupin na základě jejich podobnosti neboli překryvu. Jako příklady si můžeme uvést: tematický překryv, časový překryv, či prostorový překryv. (Mioviský, 2006) V tomto výzkumu byla pozornost zaměřena právě na překryv tematický.

4.4 Realizace výzkumu

Jako první proběhl projekt se skupinou studentů ve školní učebně na pedagogické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě. Účast na projektu byla na základě dobrovolnosti. Skupina studentů čítala patnáct osob.

V rámci skupiny osob z Divadla bez Domova, realizace proběhla za spolupráce zakladatele divadla Patrika Krebse. Po jeho doporučení se projekt mírně přepracoval, aby se přizpůsobil podmínkám společnosti. Projektu se neúčastnil jeden člen divadla, neboť neovládal český, ani slovenský jazyk a překládání do anglického jazyka by

zdržovalo celý projekt, což by se odráželo na skupinové dynamice. Projekt byl tedy z důvodu časového omezení přepracován, základní princip i myšlenka však zůstaly zachovány. Realizace projektu proběhla v prostorách Divadla bez domova v Bratislavě během jedné z pravidelných zkoušek divadla.

Projekt se třetí skupinou proběhl v prostorách P-centra v Olomouci, v průběhu jedné z jejich pravidelných divadelních zkoušek. Z administrativních důvodů nebylo možné zde pořídit záznam, proto bylo nutné použít písemné zaznamenávání průběhu skupiny.

Všechny tři skupiny byly předem obeznámeny o tom, že se bude jednat o dramaterapeutický projekt, který je založený na jedné z metafor z knižní ságy Harry Potter. Také byli předem informováni, že projekt slouží zároveň jako výzkum pro bakalářskou práci a že závěrečná reflexe bude pro účely bakalářské práce nahrávána (mimo třetí skupinu z výše uvedených důvodů). Všichni účastníci vstupovali do projektu se souhlasem s pořízením záznamu. Zároveň byli upozorněni, aby si hlídali osobní bezpečí, neboť projekt může otevřít citlivá témata.

V průběhu projektu samozřejmě platilo několik důležitých pravidel, která se na terapiích běžně užívají. Jedná se o tato pravidla:

- **Pravidlo STOP** - Každý si hlídá své osobní bezpečí. Jakmile má pocit, že jeho bezpečí může být ohroženo, nebo se v určité aktivitě cítí nekomfortně, může říct „stop“ a dané aktivity se bez udání bližších důvodů nezúčastňovat. Může zůstat v místnosti a pozorovat ostatní, nebo přímo odejít a dle potřeby se vrátit. Ostatní členové skupiny jeho rozhodnutí respektují.
- **Nic není špatně**- každý ať dělá to, co cítí, že má v danou chvíli udělat. Může říct, co má na srdci a udělat to, co cítí, že právě potřebuje udělat. Ostatní ho za to nekritizují.
- **Vzájemný respekt**- Všichni jsme si rovni. Jakmile má někdo názor, který se neztotožňuje s vaším, neznamená to, že jeho názor je méněcenný. Neurážíme se, nenapadáme se, respektujeme se.
- **Nevynášíme**- Můžete o aktivitách mluvit s ostatními, ale v případě, že někdo řekne něco soukromého, nebo otevře citlivé téma, tak to co se řekne ve skupině, zůstane ve skupině. Nesmí se narušit vzájemná důvěra.
- Další zásady si skupina, po odsouhlasení všech členů, může přidat. Je důležité pochopit, proč se tyto zásady musí dodržovat.

4.5 Výsledky výzkumu

Po realizaci všech tří projektů bylo nutno zpracovat záznamy ze závěrečné reflexe, během které účastníci projektu reflektovali myšlenky a pocity, které v nich projekt vyvolal. Primární důraz se kladl na skupinovou dynamiku, neboli procesy ve skupinovém dění. Dále se pak sledovala témata, která nějakým způsobem ovlivnila skupinovou dynamiku a zda se tyto témata objevily ve všech skupinách, či měly význam jen pro určitou skupinu, což často vyplývalo z charakteristiky skupin (viz kapitola 4.2). Výsledky byly následně zpracovány metodou trsů (viz kapitola 4.3) a uvedeny v následující tabulce.

Téma	Skupina 1		Skupina 2		Skupina 3	
	Výskyt	Dynamika	Výskyt	Dynamika	Výskyt	Dynamika
Nesplněná přání	ano	zpozornění, ztotožnění	ne	ne	ano	smutek, vztek
Měj sen je uskutečnitelný.	ano	úsměvy	ano	úsměvy	ano	úsměvy i zamýšlení
Přání, která se mi splnila, ale kéž by ne.	ano	zamračení, přemýšlení	ano	zpozornění, přemýšlení	ano	zpozornění
Vrátit se ke koničkům.	ano	smutek	ne	ne	ano	smutek
Mnoho přání, často se mění.	ano	smích	ano	pokyvování, ztotožnění	ano	úsměvy
Je těžké vybrat TOP přání.	ano	souhlas	ano	místy souhlas	ano	místy souhlas
Touha po klidu a vyrovnanosti.	ano	úsměvy	ano	místy souhlas	ano	úsměvy
Přání o zdravé a šťastné rodině	ano	úsměvy, ztotožnění	ne	ne	ano	úsměvy i zamýšlení
Dovolená u moře.	ne	ne	ne	ne	ano	2 souhlasy
Klíč si musím nechat	ano	zpozornění	ne	ne	ne	ne
Klíč nepotřebuji.	ano	místy souhlas	ano	všichni souhlas	ano	úsměvy
Penize	ne	ne	ano	smích	ne	ne
Nemám největší sen a děsí mě to.	ne	ne	ne	ne	ano	zpozornění, přemýšlení
Nemám největší sen a baví mě to.	ne	ne	ano	2 souhlasy	ne	ne
Zdraví	ne	ne	ano	souhlas i opozice	ne	ne

Většina účastníků se chtěla s ostatními podělit o svůj sen, a jaký vztah k němu mají. Často se tam objevovaly výroky na téma: mám/nemám svůj největší sen, popřípadě- nedokážu zvolit ten největší. Někteří účastníci se podělili i o zážitky z jejich imaginace, kde se rozhodovali o osudu klíče od místnosti se zrcadlem z Erisedu.

Jak můžeme vidět z tabulky, v některých skupinách se objevilo téma „**nesplněná přání**“. Zatímco v první skupině se toto téma vztahovalo především k dětství a Vánocům, ve třetí skupině se toto téma spojovalo s celoživotní negativní zkušeností, kdy účastnice i přiznala, že nemá dostatečnou vůli, aby si svá přání dokázala plnit.

Téma, které se objevilo ve všech skupinách je „**Můj sen je uskutečnitelný**“. Tento výrok byl obvykle doprovázen úsměvy nejen ze strany jedince, který tento výrok vyřkl, ale také ze stran ostatních účastníků. Ti se buď s tímto výrokiem ztotožnili, nebo to prostě jen účastníkovi přáli. Jen v třetí skupině se tento výrok negativně dotýkal výše uvedené účastnice.

Velmi zajímavý byl výrok, který se objevil ve všech skupinách „**Přání, která se mi splnila, ale kéž by ne.**“ Účastníci tím mimo jiné poukázali na skutečnost, jak sny mohou být nebezpečné. V první skupině na toto téma zazněla i věta: „Nejhorší čínské prokletí je, ať se ti splní všechny tvé sny!“

Téma „**Vrátit se ke svým koníčkům**“ zaznělo ve dvou skupinách. Vždy bylo doprovázeno smutkem, neboť toto téma bylo spojováno s uvědoměním, že svůj koníček už z určitých důvodů nemohou realizovat.

„**Mám mnoho přání, často se mění**“ a „**Je těžké vybrat to TOP přání.**“ Zaznělo ve všech třech skupinách. Všude bylo několik osob, které se s těmito výroky ztotožnily.

Také všechny tři skupiny zatoužily po **klidu a vyrovnanosti**. U studentů se toto přání vázalo k odpočinku a najít sebe sama, v Divadle bez Domova se toto přání propojovalo se snem- najít si nějaký pevný bod ve svém životě. V P-centru k tomuto zazněla touha po ustálení a uklidnění všech okolností kolem.

Přání na téma **zdravé a šťastné rodiny** se objevilo u studentů i v P-centru. Skupina lidí bez domova o rodině nemluvila vůbec. Byl zde ale rozdíl. Zatímco u studentů bylo přání zaměřené na budoucnost, tedy vytvořit zdravou a šťastnou rodinu, v centru se toto přání spojovalo především k návratu k rodině, možnost být zase s dětmi a napravit vztahy.

Přání **dovolené u moře** se objevilo v P- centru. V některých případech se toto přání spojilo s touhou po klidu a vyrovnanosti, v jiném případě chtěl účastník

prostřednictvím dovolené u moře ucelit vztahy v rodině. Moře v případě tohoto přání hrálo velkou roli.

Verdikt osudu klíče zazněl ve všech skupinách. Zajímavé však je, že klíč si chtěli nechat jen někteří účastníci první skupiny, protože si jsou nejistí ohledně svých snů po ukončení studia a chtěli by prostřednictvím zrcadla najít cestu dál. I v první skupině se našli lidé, kteří rozhodně určili, že klíč nepotřebují, že by se ho zbavili. Toto rozhodnutí padlo i v ostatních skupinách. Své rozhodnutí však nijak nekomentovali.

Přání po penězích se objevilo pouze ve skupině Divadla bez domova. Toto přání bylo doprovázeno smíchem, ale jinak se víc na toto téma nehovořilo.

Objevily se i dva přístupy ke skutečnosti, že někdo nemá největší sen. Zatímco v druhé skupině dva lidé popisovali, **jak je baví nemít největší sen**, jak je to pro ně osvobozující. Ve skupině v P-centru od jedné účastnice zaznělo, **jak je děsivé netužit, jaký je její největší sen**. Celkově pro ni práce se sny nebyla nijak pozitivní.

Přání ohledně **zdraví** se objevilo pouze v případě účastníků Divadla bez domova. Konkrétně byla řečena věta: „*Co je důležitější než zdraví? Jak nejsi zdravý, nemůžeš nic!*“. Následně na to propukla debata, neboť mu další účastnice oponovala: „*Já nejsem zdravá a dokážu toho docela dost!*“

5. Rozhovor s psychoterapeutem

Jako jedno s důležitých potvrzení, že metafory z příběhu Harryho Pottera se dají účinně použít v terapeutické činnosti, uskutečnil se rozhovor s jistým terapeutem. Tento terapeut se specializuje na etopedii a ve své praxi používá expresivní terapie, dramaterapii, teatroterapii, skazkoterapii a Gestaltterapii a netají tím, že v praxi docela často výše zmíněné metafory využívá. V následujícím rozhovoru je nastíněna nejen jeho práce, ale především co pro něj metafory v příběhu Harryho Pottera znamenají a jak je ve své terapeutické praxi použil.

Celý rozhovor je přepis hlasového záznamu, který byl pořízen se svolením respondenta. Rovněž proběhl bez předchozí přípravy a byl veden spíše v neformálním charakteru, neboť tazatel i respondent se již další dobu znají.

T¹: Jaký je Tvůj vztah k příběhu Harryho Pottera?

R²: Mám ten příběh velmi rád z několika důvodů. Jednak mám moc rád příběhy, hezké příběhy, příběhy které jsou dlouhé přes několik knih, takže ságy jako Pán prstenů...hlavně když jsou trochu magické. Harry Potter je taková výjimka, protože jsem se ujistil, že taková magičnost je na začátku, ale pak mě tam více zajímají osudy těch lidí a strašně moc jsem si to užil, když jsem si to kdysi nadělil pod stromeček. A druhá důležitá věc je, že jsem najednou zjistil, že ty obrazy, nebo ty metafory co tam jsou, že velmi korespondují s mým uvažováním a i terapeutickým uvažováním. Takže najednou, třeba i když učím, tak mi najednou vyskakovaly ty metafory, které v Potterovi byly, skrz které se daly charakterizovat některé principy lidského psychického prožívání atd. Takže jsem toho Harryho začal mít ještě radši, protože pro mě obsahoval velké skryté moudro skrz ty metafory, které se dají krásně sdílet, nebo interpretovat. V podstatě první, kdo používal metafory, podle mě byl Ježíš, v podobnostvích a myslím si, že je to jedna z výborných metod třeba výukových. Jak můžu učit a jak můžu přiblížit ty věci, třeba jak jsme dnes přibližovali tu hyperaktivitu skrz nějakou metaforu.

---

¹ T znamená tazatel

² R znamená respondent

T: Jsou nějaké konkrétní metafory, které používáš, nebo Ti nejvíce nabídlý?

R: Ano, jsou. Mám rád ten fenomén toho mozkomora jako takový příměr k depresi, nebo dokonce to, ale to už není metafora, že Lupin používá čokoládu. Ví se, že čokoláda je přirozené antidepresivum. Hodně používám ten příklad s tím bubákem, když vysvětluju, jak se pracuje se strachem, odborně se to nazývá externalizace strachu a je tam princip práce se strachem a ... teď mě zrovna další nenapadají, ale tyhle dvě metafory určitě.

T: Kromě toho, že si to použil na výuku, použil si tyto metafory někdy praktičtěji?

R: Hodně když pracuju..., no teďka už s kýmkoliv, protože první Potter vyšel myslím před devatenácti lety, takže je to strašně fajn, protože už je to teď obecně známý příběh a když pracuji s dospělejšími, nebo i dospělými, tak se nemusím bát používat příklady z Harryho Pottera, protože vím jednak, že většina těch lidí to bude znát a nebude to taková pohádka, takže někteří dospělí nebudou mít pocit nějaké devaluace, protože nepracuju s nějakou pohádkou, ale s příběhem, takže často používám, když se bavíme s někým tak: „Jé to mi připomíná, jak třeba když Harry Potter ...“ a Ti kteří, se chytanou, nebo Ti, kteří to četli, co o nich vím, tak vlastně můžeme si tu metaforu z toho vytáhnout, nebo si do toho udělat projekci. Asi nejvíc v praxi používám Patrona, nebo i sílu z té hůlky jako magické kouzlo, to je taky další metafora, kterou používám, když ...myslím si, že i u toho Pottera to bylo, že kouzla se musí používat obezřetně, protože se pracuje s opravdovou silou, protože to udělá kouzlo, ale může to pak člověka vyčerpat.

Ale hlavně toho patrona...vlastně jsem ho teď použil i minulý týden. Ne já, ale používal ho klient, když jsme se bavili o moci, která je pro toho klienta nějak ohrožující, tak jsem řekl, ok, tak si to zkuste nějak představit...šli jsme přes nějaký obraz krajiny a ten klient tam nemohl být. Tak jsem mu řekl, ať se tam zkusí nějak ochránit, je to jen představa, v té představě si zkuste doplnit něco, co by Vám tam pomohlo. A on sám řekl, aha, to je něco jako ten patron z Harryho Pottera a já se ho zeptal- a jak by vypadal ten Váš patron, a on na to, že by měl tvar jeho dědečka, který sice už nežije, ale měl jsem u něj bezpečí a vím, že kdyby to tam bylo nebezpečné, že mě ten patron odtamtud vytáhne. Pak jsme se začali konkrétně bavit o tom, jakou funkci tam třeba můžu mít třeba já...a už jsme vlastně navázali na tohle.

Pracoval jsem taky s klientem jiným, který potřeboval užít to kouzlo, protože se velmi hněval na svého otčima a potřeboval nějakým způsobem jednak si vykouzlit

patrona, protože ten otčím ho nějak ohrožoval, ne že by ho týral, ale prostě choval se k němu tak, že se cítil, že nemohl rozvíjet dobře sám sebe, takže byl na něho hodně nahněvaný a potřeboval jednak toho otčíma zmasakrovat, což se nedělá... on ten otčím nebyl špatný, on to věděl, takže nemohl mi normálně říct, já bych ho potřeboval roztrhat, ale mohl se vtělit do Harryho Pottera a představil si, že ten otčím je jako ten zloun tam, a on ho hůlkou likvidoval, ještě to dramaterapeuticky hrál a ještě měl svého patrona, který ho ochraňoval. Byla to velmi dobrá terapie, dokonce si dožil spoustu věcí, kde se dostal do kontaktu se svým hněvem, kde dokázal být blízko něčeho ohrožujícího, externalizoval ten hněv, strach a zároveň se sám ochránil skrz tu metaforu, takže tam to zafungovalo. Těch příkladů je asi víc, teď si asi nevzpomenu, ale poměrně často používám tento příběh a i další příběhy.

T: Takže jdeš přímo do magické akce a funguje to prakticky i bez kouzel.

R: Ano, ta pohádková metafora, ono to vychází z té skazkoterapie, je bezpečná. Protože člověk v reálu často narazí na nějakou překážku, má pocit, že dál se nemůže dostat a to ovlivňuje celé jeho chování. Ten vzorec si zafixuje tak, že se nemůže nikam dostat. Kdežto když přijme tu pohádkovost, magičnost, tak s ní vlastně přijímá, že nic není nemožné. A když má nějakou představu, tak je jedno, jestli tu zkušenost zažije reálně, nebo jestli ji zažije v prostoru, jako třeba v imaginaci, ale on pak zažije korektivní zkušenost, protože v reálu to nejde, v nějaké imaginaci si zažije, že cesta existuje. Tohle je vlastně princip skazkoterapie, že vlastně si naplní tu nejvyšší potřebu té otevřené budoucnosti, té seberealizace. A najednou je s tím problémem a zažije si, že jde nějak řešit, byť jen v představách, ale zažije si to, což mu trochu dosytí ty základní potřeby, nebo tu potřebu seberealizace a mám zkušenost, že pak v reálu přistupuje daleko kreativněji k tomu problému a často řešení časem nachází, nebo není tak frustrovaný například.

T: A bavil ses o tomto někdy s kolegy, nebo zažil si, že tohle někdo někdy použil? Nebo konzultoval si to někdy s někým, že tohle zafungovalo, nebo doporučoval si to někomu?

R: Přímo jako Harryho Pottera?

T: Přímo metafory z Harryho Pottera. Skazkoterapie, ta je určitě používaná.

R: Jenom mám v mlhavé paměti, že když jsem četl nějakou skazkoterapeutickou literaturu, že tam byl ten Harry Potter zmíněný, že je to jako zdroj příběhů. Takže vím, že se o tom zmiňují skazkoterapeuti...neřeknu přímo publikaci. A vím, že lidé pracují s pohádkovými metaforami, ale...teď mě nenapadá žádný příklad.

T: Chtěl by ses podívat do zrcadla z Erisedu?

R: Musím si to představit...já fakt nevím. Uvědomuji si, že bych to teď možná i potřeboval, že potřebuji se mrknout na něco v mém životě. Asi jo, ale potřeboval bych asi mít na to vnitřní prostor, protože teď mám spoustu práce a nemám možnost si to prožít, nebo nemám možnost si z toho vytěžit a asi by to bylo dost těžké, dost náročné. Takže mám nějaké vnitřní resty, které potřebuji dodělat a myslím si, že by se tam objevily, což by bylo fajn, ale potřebuji příhodný čas, abych to mohl udělat. A asi by to byl velký dar, se tam kouknout, ale musel bych, to je důležité, musel bych mít proč. Musel bych cítit, že potřebuju se někam pohnout a že je to takový hodně výjimečný zážitek, který není na často.

T: Děkuji moc.

Již v první odpovědi je zřejmé, že respondent si nejen uvědomuje přítomnost metafor v příběhu, ale zároveň ho napadá využití, např. pedagogické. Rovněž popisuje, že metafory korespondují s jeho terapeutickým uvažováním a charakterizují některé principy lidského prožívání. V druhé odpovědi dokonce jmenuje hned dvě z metafor, kterými se tato práce zabývá. (viz 2. kapitola)

Ve třetí otázce respondent vyzdvihuje výhody, které s sebou nese popularizace příběhu. Metafory se tím stávají přístupnější a člověk také mnohem snáz pracuje s něčím, co zná, s čím se nějakým způsobem ztotožňuje, než s něčím, o čem slyší poprvé v životě.

Následně začal popisovat přímo konkrétní situace, kdy s klienty použili právě metafory z příběhu Harryho Pottera, která velmi kvalitně zafungovala. Jednalo se konkrétně o metaforu patrona (viz kapitola 2.4.4) a v těchto případech měl patron hned dva účely. V prvním případě se jednalo o ochranu, v druhém o zbraň. Tato skutečnost dokazuje, že výklad metafor se dá přetvářet dle potřeby, což je další z výhod práce s metaforou v terapeutické činnosti. Dá se z toho vyvodit, že celý rozhovor podložil teorii o efektivitě použití těchto metafor v terapeutické a především dramaterapeutické praxi.

6. Shrnutí a diskuze

Tato bakalářská práce se zaměřuje na metafory v příběhu Harryho Pottera a jejich využití v dramaterapii. Hlavním cílem této práce je dokázat, že právě tyto metafory jsou terapeuticky a především dramaterapeuticky využitelné. V úvodu teoretické části se nastínilo, co to vlastně dramaterapie je, s kým se dá v dramaterapii pracovat a jakým způsobem. Dále se teoretická část věnuje metafoře jako obecnému pojmu a následně konkrétním metaforám z knižní ságy o Harrym Potterovi a jejich možnému výkladu.

Pro zjištění, zda jsou metafory skutečně dramaterapeuticky využitelné, byly provedeny dva výzkumy. První výzkum probíhal formou polostrukturovaných rozhovorů s terapeuty, kteří se pohybují v dramaterapeutické praxi, přičemž každý pracuje s jinou klientelou z oblasti speciální pedagogiky.

Z rozhovorů s dramaterapeuty jsme se dozvěděli, že Harryho Pottera všichni znají, ale neměli zájem zabývat se tímto příběhem více. Většinou shlédli pár filmů a jeden z nich začal číst knihy, ale nedočel je. I přes původní nezájem o příběh, během rozhovoru všichni našli své zajímavé a rozlišné výklady těchto metafor a ihned je napadaly i možnosti práce s těmito metaforami. Nakonec všichni došli k závěru, že prvky příběhu Harryho Pottera mají dramaterapii co nabídnout.

Druhý výzkum byl založený na dramaterapeutickém projektu, který byl vytvořen pro účely této bakalářské práce a byl založen na metafoře zrcadla z Erisedu. Tohoto projektu se zúčastnily tři skupiny. Dvě z nich, herci z Divadla bez domova a klienti P-centra byly skupiny z oblasti speciální pedagogiky. Třetí skupinu, jakožto zástupce intaktní populace tvořili studenti speciální a léčebné pedagogiky.

Z dramaterapeutického projektu jsme se dozvěděli, že metafora zrcadla z Erisedu na osoby efektivně působí a vyvolává v lidech i velice odlišné reakce. Zatímco někomu se se svými touhami pracuje dobře a projekt mu zvedl náladu, jinému je práce se svými sny nepříjemná. Postoj se pravděpodobně odvíjí od životních zkušeností z uskutečňování svých snů. V každém případě, účastníci si během projektu došli jistého sebeuvědomění o svém vztahu se svými sny a o postoji, který vůči nim zaujímají.

Mimo jiné jsme se i dozvěděli, jak zapůsobil projekt na tři zcela odlišné skupiny lidí. Zjistili jsme, které okruhy témat jsou totožné u všech tří skupin, ale také které téma hraje významnou roli jen pro jednu skupinu, zatímco pro ostatní tohle téma není prioritní.

Témata, která spojovala všechny skupiny, byla například „Přání, která se mi splnily, ale kéž by ne.“, nebo „Touha po klidu a vyrovnanosti.“. V případě tématu „Touhy

po klidu“ bylo zajímavé sledovat, jak každý touží po klidu z jiných důvodů. Pro každého vyrovnanost znamená trochu něco jiného. Relaxace a sebepoznání pro studenty, nebo nalezení stability, pevného bodu pro lidi bez domova, nebo ustálení rozjetých životních událostí pro klienty P-centra. Rovněž zajímavé výsledky přineslo téma „Touha po šťastné rodině“. Studenti touží po vybudování rodiny, zatímco klienti P-centra touží po ucelení vztahu s rodinou, především se svými dětmi.

Naprosté potvrzení skutečnosti, že metafory v příběhu Harryho Pottera jsou opravdu využitelné v dramaterapii nám poskytl rozhovor s Gestalt psychoterapeutem, který nám dokonce i konkrétně popsal příklady, jak prvky z toho příběhu během své práce použil ve své praxi.

Tato práce by mohla sloužit jako didaktický materiál studentům dramaterapie, či dramaterapeutům pro odhalení dalších možností metod práce v praxi. Harry Potter nabízí celou škálu možností, návrhů a myšlenek, které se v dramaterapii dají použít, se kterými by se klientům mohlo snadno pracovat.

Závěr

Harry Potter je velice známý příběh. V době premiéry prvního dílu vznikla mánie. Děti žádaly po rodičích množství předmětů s potiskem tohoto příběhu, či jiné reklamní předměty. Média se také postarala o zpopularizování toho příběhu. Tato širokosáhlá známost tohoto příběhu s sebou nese výhody i nevýhody pro terapeutické využití. Výhoda v terapii spočívá v tom, že terapeut se může opřít o něco, co klient dobře zná, tedy práce s těmito metaforami mu může být bližší a tím i snadnější. Nevýhodou můžeme sledovat skutečnost, že velká popularizace tohoto příběhu s sebou může nést negativní očekávání, jakožto příběh, který dokázal „pobláznit“ celou generaci dětí. Naštěstí se najdou lidé, kteří se přes to dokáží přenést a objevit zjevná i skrytá kouzla tohoto příběhu.

Cílem této bakalářské práce bylo podložení teorie, že metafory v příběhu Harryho Pottera mají potenciál, využitelný v dramaterapii. V rámci splnění toho cíle jsem prozkoumala teorii dramaterapie a teorii metafor. Na závěr své teoretické části jsem se zaměřila konkrétně na zrcadlo z Erisedu, které může způsobovat závislostní chování a existuje možnost, že může metaforicky znázorňovat drogu. Poté jsem popsala postavu bubáka, kde je metafora strachu bezesporu očividná. Postava mozkomora nápadně připomíná depresi a patronovo zaklínadlo může představovat ochranu proti negativním pocitům, která může fungovat na základě pozitivních vzpomínek, nebo zkušenosti. Jedná se však o mé literárně podložené teorie. Pod těmito metaforami si lidé mohou představit i jiné asociace, jak se můžete dočíst v druhé polovině této bakalářské práce, či v přílohách.

Téma této bakalářské práce je mi velmi blízké. Nejen proto, že se odvíjí od mého oblíbeného příběhu, ale též proto, že jsem v sobě našla jakési sympatie ohledně práce s metaforou. Spatřuji zde velkou výhodu v tom, že metafory nemají jednoznačný výklad a klient i terapeut si tak mohou metaforu zpracovat dle svých potřeb.

Myslím si, že tato práce může být pro dramaterapii přínosem. Vždy, když se někdo z tohoto oboru zeptal na téma mé práce, projevil následně zájem o víc informací, což svědčí o tom, že je to něco nového a že právě díky popularizaci příběhu Harryho Pottera je o tohle téma zájem. Zároveň jsem si vědoma skutečnosti, že jsem v této práci víceméně poukázala na možnosti dramaterapeutické práce, které se dají stále rozvíjet. Každá z uvedených metafor nabízí několik variant výkladu a rovněž několik způsobů dramaterapeutického využití.

Seznam použité literatury:

1. AUGER, Lucien. *Strach, obavy a jejich překonávání*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-231-9.
2. BAGGETT, David., KLEIN. Shawn. *Harry Potter & filozofie: kdyby Aristoteles byl ředitelem školy v Bradavicích*. 1. vyd. Praha: XYZ, 2009. ISBN 978-80-7388-211-2.
3. HARTL, Pavel., HARTLOVÁ. Helena. *Psychologický slovník*. 3. vyd. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0873-0.
4. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.
5. HUTYROVÁ, Miluše. a kol. *Možnosti a limity výzkumu ve speciální pedagogice*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3930-3
6. JENNINGS, Sue. *Úvod do dramaterapie: divadlo a léčba*. 1. vyd. Praha: Asociace dramaterapeutů České republiky v Nakladatelství Jalna, 2014. ISBN 978-80-260-6783-2.
7. KALINA, Kamil., *Terapeutická komunita: obecný model a jeho aplikace v léčbě závislostí*. 1.vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2449-2.
8. LAKOFF, George., JOHNSON. Mark. *Metafory, kterými žijeme*. 1.vyd. Brno: Host, 2002. ISBN 80-7294-071-6.
9. LEČBYCH, Martin., *Společný prostor/Common space 2015: sborník příspěvků*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, ISBN 978-80-244-4603-6.
10. MACKEWN, Jennifer., *Gestalt psychoterapie*. 1.vyd. Praha: Portál, ISBN 80-7178-922-4
11. MAŇÁK, Josef., ŠVEC, Vlastimil. *Cesty pedagogického výzkumu*. 1. Vyd. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-078-6.
12. *Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů: MKN-10 : desátá revize*. 2. vyd. Praha: Bomton Agency, 2008. ISBN 978-80-904259-0-3.
13. PETRÁČKOVÁ, Věra., KRAUS, Jiří. *Akademický slovník cizích slov: [A-Ž]*. 1.vyd. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0607-9.
14. PRAŠKO, Ján. *Co je to deprese a jak se léčí?: příručka pro nemocné*. 1. vyd. Praha: Psychiatrické centrum, 1997. ISBN 80-85121-17-4.

15. RIEMANN, Fritz. *Základní formy strachu: typy lidské osobnosti, jejich vznik, charakteristiky a formy vztahů*. 1.vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-313-7.
16. ROWLING, Joanne. *Harry Potter a Kámen mudrců*. 3. vyd. Praha: Albatros, 2002. ISBN 80-00-01161-1.
17. ROWLING, Joanne. *Harry Potter a vězeň z Azkabanu*. 2. vyd. Praha: Albatros, 2002. ISBN 80-00-01042-9.
18. ŠPATENKOVÁ, Naděžda., PETŘKOVÁ, Anna. *Psychologie dospělých: studijní text pro kombinované studium*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3662-3.
19. VALENTA, Milan. *Dramaterapie*. 4.vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3851-2.
20. VÁGNEROVÁ, Marie, CSÉMY, Ladislav., MAREK, Jakub. *Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2209-5.
21. VOJTOVÁ, Věra. *Úvod do etopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. 1. Vyd. Brno: Paido, 2008. ISBN 978-80-7315-166-9.
22. VYMĚTAL, Jan. *Úzkost a strach u dětí: [jak jim předcházet a jak je překonávat]*. 1.vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-830-9.

Internetové zdroje:

PILÁT, Jan *Svět úspěšných*. [online]. [cit. 2017-04-05] Dostupné z :
<<http://www.svetuspesnych.cz/9-inspirujicich-faktu-o-j-k-rowlingove/>>

ŠTAINER, Martin. *Ohnisková skupina v komunitním plánování sociálních služeb*. [online]. [cit. 2016-03-21] Dostupné z:
<http://www.edukol.cz/publikace/ohniskova_skupina_v_komunitnim_planovani_social>

Seznam příloh:

	strana
1. Dramaterapeutický projekt zrcadlo z Erisedu	48
2. Rozhovor č. 1	50
3. Rozhovor č. 2	52
4. Rozhovor č. 3	55

Přílohy

1. Dramaterapeutický projekt- Zrcadlo z Erisedu

Tento projekt je zaměřen na osobnostní sebepoznání. Každý člověk má své sny a cíle. Někteří mají jasno v tom, který z těch snů je největší a nejdůležitější. Některým lidem se cíle velmi často mění. Někteří na své sny zanevřeli. Díky tomu projektu člověk zjistí jak své cíle vnímá a jak k nim přistupuje, jak s nimi dokáže pracovat a jak moc je vidina splnění cíle ovládá.

Počet účastníků: 10-15 osob

Časové rozmezí: Zhruba hodinka na projekt + 30 min. na reflexi

Prostor a pomůcky: Prázdná místnost ideálně s kobercem. Technika na puštění relaxační hudby pro neřízenou imaginaci. Papíry, výtvarné potřeby

Rituál: Posílá se po kruhu imaginární zrcadlo. Každý se do něj podívá s náladou, s jakou přichází.

Warm up: Každý postupně krátce ukáže pantomimicky, co by teď momentálně chtěl/potřeboval. (Takový svůj malý aktuální nesplněný sen.) Skupina to zopakuje.

Předmluva: Každý člověk má své sny a přání. Znáte svůj největší sen? Svě životně největší přání? Nebo vlastně nevíte, které přání je to TOP. Co kdyby Vám někdo předložil zrcadlo, které nezobrazuje vaši tvář, ale jak se plní váš největší sen. Myslíte, že byste byli překvapeni tím, co uvidíte? Nebo nadšeni? Chtěli byste se do toho zrcadla podívat? Zavřete oči a zamyslete se, jaká je vaše největší touha? Po čem v životě toužíte úplně nejvíc?

Ilustrace: Každý si vezme papír a libovolný výtvarný materiál a nakreslí cokoli, co ho napadá k jeho přání, buď konkrétně to přání, nebo třeba jen náladu z představy toho přání. Poté se každý může, ale také nemusí ke svému obrázku vyjádřit. Nemusí říkat, co je jeho přání, ale třeba jaký má k tomu přání postoj, jak dlouho už to přání má, jak je splnitelné.

Imaginace: Doprovází relaxační hudba.

Nacházíte se v místnosti, která vypadá staře, opuštěně a nepoužívaně. Rozhlížíte se v ní, když v tom si všimnete, že u zdi se nachází zrcadlo. Je to skvostné zrcadlo,

vysoké až do stropu, ve zdobném zlatém rámu; stojí na dvou nohách s velkými drápy. Nahoře je do oblouku vyrytý nápis: Ne tvář, ale vaše touhy zobrazím. Takže pokud to zrcadlo neklame, zobrazí mé největší přání. Chci se do zrcadla podívat? Chci vidět jak se mé touhy plní? Kdy jindy se mi naskytne tato příležitost? Podíváte se. V zrcadle nejdřív vidíte jen sebe, ale najednou se odraz mění a vy vidíte, jak jste to dokázali, jak jste si splnili ten největší sen. Celým vašim tělem se prolévá pocit neskutečné radosti. Kocháte se tím a nemůžete se nabažit všeho, co vám zrcadlo nabízí.

5 minut neřízené imaginace

Užíváte si pocit úspěchu, když vám tu nádheru nahlodá myšlenka- jak dlouho už tu jsem? Kolik času jsem tu strávil? Uvědomíte si, že byste už nejspíš měli jít, zamíříte ke dveřím, ale naposledy se k zrcadlu otočíte s pocitem „ještě se vrátím“.

Dramatizace (skupinová): Skupina se rozdělí na dvě poloviny. Jedna polovina jde stranou a mezi sebou se dohodnou, kdo bude sledovat koho, každý by si měl zvolit jednoho člena z druhé skupiny. Nemělo by dojít k tomu, aby dva lidé z první skupiny pozorovali stejného člena skupiny druhé. Druhá skupina dostane zadání: Jste znova v místnosti se zrcadlem. (V místnosti se bude nacházet zrcadlo, nebo zástupná rekvizita, minimálně se určí, kde zrcadlo stojí.) Po dobu pěti minut budou členové druhé skupiny v místnosti a každý se sám za sebe rozhodne, co v ní bude dělat. První skupina je opodál a každý sleduje jím zvoleného člena a jeho chování v místnosti. Může si dělat poznámky. Pak se skupiny vymění a aktivita se zopakuje.

Reflexe: V kruhu postupně každý řekne, koho sledoval a jak to na něj působilo. Pak se k tomu vyjádří sledovaný- co skutečně dělal a co prožíval.

Imaginace 2: *Jdete k vaší poštovní schránce, odemknete ji a vidíte, že tam máte obálku. Vezmete ji a cítíte, že v ní je něco malého a tvrdého. Na obálce není odesílatel. Vezmete ji domů, sednete si a otevřete ji. Z obálky vám do klína spadne těžký starý klíč a dopis, ve kterém stojí:*

Dobrý den,

Neznáme se, ale vím, že jste již dvakrát navštívil mé zrcadlo. Zjistil jsem, že pro mě je zrcadlo příliš nebezpečné a konečně jsem se odhodlal se od něj odpoutat. Místnost jsem zamknul a posílám Vám klíč, udělejte s ním, co chcete, ale dejte si pozor a zrcadlo nepodceňujte.

Chtěl bych Vás také požádat o to, abyste po mě nepátral. Klíč nechci v žádném případě zpátky. Pokud ho nevyužijete, dejte ho někomu jinému, nebo ho zničte, hod'te do řeky, je to jen na Vás, ale nevracejte mi ho.

Přeji hodně štěstí.

Dopis odložíte, vezmete klíč a prohlížíte si ho. Co teď? Máte klíč a jeho osud v rukou, jak s ním naložíte?

4 minuty neřízené imaginace, poté konec imaginace

Rituál: Opět se pošle zrcadlo, každý se do něj podívá s náladou, s jakou odchází. Skupina si pak rozhodne, co chce se zrcadlem udělat.

Závěrečná sebereflexe.

2. Rozhovor č.1

T: Pro začátek, znáš příběh Harryho Pottera?

R: Ano.

T: Četl si knihy?

R: Četl jsem první díly, ale pak jsem to nedočel.

T: Postava bubáka, říká Ti něco?

R: Bubák, to je když se otevře ta obálka, tak jak vyskočí...?

T: Ne, to je hulák. Bubák je kouzelné stvoření, které nemá žádný tvar, dokud na někoho někde nenarazí. To pak okamžitě na sebe vezme tvar toho, čeho se ten člověk nejvíce bojí.

R: Aha.

T: A v knize se ještě píše, že na protikouzlo člověk potřebuje smích. Asociuje se Ti k tomu něco, nebo napadá Tě k tomu něco, jakožto dramaterapeuta? Myslíš, že je to k něčemu využitelné s nějakou klientelou, nebo si myslíš, že to nemá dramaterapeutický potenciál?

R: No napadá mě, když jsem pracoval s cílovou skupinou s mentálním postižením, nebo s kombinovaným postižením, tak je to krásná asociace na to, čeho se kdo bojí a jak se proti tomu mohou bránit. Nebo, jak je smích léčebný. Jak to, jak být s někým a společně se smát, nad něčím se bavit, nad něčím se radovat, tak vlastně jak je to super, jak je to fajn. No...jo, s tím by se dalo hezky pracovat.

T: Aha, děkuji. Další taková magická postava je mozkomor.

R: Ano.

T: Postava, která v blízkosti člověka vysává teplo, šťastné vzpomínky, a člověku se pak v hlavě vrací a opakují se jen ty nejhorší životní vzpomínky. K tomuhle Tě něco napadá?

R: Asi...jednak si uvědomit při práci v té skupině...možná bych pracoval na podkladě toho, jak lidé mají mozkomorové myšlenky a jak se proti tomu bránit, jestli mají takovou „formuli“, aby to šlo zahnat. Jo?

T: No, v knize mají kouzelnou formuli. Jmenuje se to Patronovo zaklínadlo...

R: Ano, každý má svoje.

T: ...no, a aby si vyvolal patrona, tak si musíš vybavit Tvoji velmi šťastnou vzpomínku a nechat se jí naplnit a pak dokážeš vyvolat takový obrys určitého zvířete, které pak zaútočí proti mozkomorovi a chrání Tě tak.

R: Harry Potter měl jelena.

T: Ano přesně tak. Myslíš, že i tohle bys nějak dokázal zapojit?

R: No určitě! Jinými slovy...Harry Potter má krásný terapeutický potenciál. A líbí se mi, jestli si tohle nějak našla ty...je to krásně terapeuticky využitelné.

T: Ano...no a poslední věc, kterou se blíž zabývám, tak je zrcadlo z Erisedu.

R: Čili tam vlastně Harry Potter viděl své rodiče.

T: Ano... ono to zrcadlo ukazuje člověka a jak se mu plní jeho největší touha. Myslíš, že je takové zrcadlo fajn? Nebo napadá Tě k tomu něco?

R: Tak tam mě napadá to ALE, protože ta touha může být něco, co se mi nenaplní a co mě pak může sžírat. Možná k té touze bych pak přidal i tu cestu jak toho dosáhnout a zrovna u té cílovky, ve které já jsem se pohyboval a pohybuju, tak ta realizovatelnost těch cílů může být kus práce k tomu, abych já toho svého snu dosáhl. Krásná věc, ale ...říkám tam ale, protože k tomu je třeba kus práce no...nebo může být kus práce, nemusí.

T: Zároveň přímo Harry když to zrcadlo objevil, tak se k němu pak vracel každý večer a trávil tam celé noci a postupně přestal vnímat vše okolo, jen se těšil na to, až bude zase stát před tím zrcadlem. Takže...máš k tomuto nějakou asociaci?

R: Ulpívání na nějakém přání, až takové jako...chorobné ulpívání...a...ted'ka mě napadla krásná asociace- zrcadlo jako droga.

T: Je to tam! Takže obecně se myslíš, že příběh Harryho Pottera nabízí pro dramaterapeuta, nebo terapeuta možnosti?

R: No, už samotný příběh Harryho Pottera, kdysi jsem četl, jestli vlastně to, co se tam děje v té škole a vůbec v tom světě, jestli to není to, co se ten Harry Potter, který stále je v té své komůrce, jestli si to nevymýšlí a nevybájí, protože žije život frustrující a nepodmětný, tohle vlastně je jeho únik, který si vymyslel, nebo vytvořil.

3. Rozhovor č.2

T: Pro začátek, znáš příběh Harryho Pottera?

R: Ano.

T: Četl si knihy?

R: Ne.

T: Nečetl... Takže ten příběh znáš pouze prostřednictvím filmů, je to tak?

R: Četl jsem asi dvě knížky no, ale prostřednictvím filmů to znám především.

T: Dobře. Znáš z Harryho Pottera postavu bubáka?

R: Neznám.

T: V pořádku. Když Ti teď řeknu, že bubák je kouzelná bytost, která jakoby nemá tvar, dokud nepotká člověka, pak okamžitě na sebe vezme podobu toho, čeho se ten člověk nejvíc bojí.

R: Aha, tak už znám bubáka.

T: Napadá Tě nějaká možnost, jak by se bubák dal využít v expresivní terapii? Například v dramaterapii, nebo jinde? Nebo vidíš, v bubákovi hlubší myšlenku?

R: To určitě. Je to v podstatě externalizovaný strach a jo...s tím se dá určitě hodně dobře pracovat, protože víceméně je to taková jako projektivní metoda na strach, obavu, cokoliv, co se k tomu pojí.

T: Zároveň v tom příběhu je napsáno, že protikouzlo proti bubákovi je smích.

R: S tím nesouhlasím. Kdybych to převedl do světa dramaterapie, tak protikouzlo proti bubákovi není smích. Může být, ale nemusí, protože smích dost často bývá pouze únik. Což znamená, že ten člověk jakoby neřeší ten problém, ale pouze od něj uniká.

T: Další taková specifická postava je mozkomor, což je postava, která v blízkosti člověka vysává teplo a šťastné vzpomínky a zanechává jen ty špatné. Napadá Tě k tomu něco z pohledu terapeuta?

R: No já mám Harryho Pottera hodně spojeného s pěstounskou péčí. Podle mě je to příběh o pěstounství skrz naskrz. Celé je to o tom, že se tam zobrazují ranní traumata Pottera a celé se to s ním táhne. Hodně to v tom vidím, mám to k tomu přiřazené. A ten mozkomor mi přijde jako ranní trauma, nebo něco co si každý neseme s sebou, nějaké „zranění“ z dětství a to zranění, nebo ta obava těch pěstounských dětí podle mě to je to, když děti do něčeho chtějí jít, říkají si: „Jo, půjdu do toho, udělám to!“ a mají určitě sebevědomí...a tohle to jejich sebevědomí shazuje a v pozici terapeuta všeobecně mi to připadá jako strach...ať už strach k tomu jít k sám k sobě, nebo strach k tomu řešit ten

problém, strach z toho navázat s někým kontakt, nebo vztah a tohle Ti ubírá možnost té terapie, té léčby. A Ty jako terapeut musíš s tím strachem těch klientů pracovat a vždycky je nejdůležitější bezpečí. Pokud nemáš bezpečí Ty mezi klientem, na kterého je navázaný terapeutický vztah, tak nemůžeš na ničem pracovat, protože to je základní alfa a omega terapie- vůbec ten vztah.

T: Dostáváme se k protikouzlu na mozkomora, k patronově zaklínadlu. Abys mohl vyvolat patronovo zaklínadlo, tak si v sobě musíš vyvolat šťastnou vzpomínku, velmi šťastnou vzpomínku, která má prostoupit celým tělem, a teprve potom jsi schopen vyčarovat obrys určitého zvířete, které Tě pak před tím mozkomorem bude chránit.

R: No...tohle pro mě symbolizuje jakousi odvahu. Odvahu jít do těch věcí a odvahu je řešit. Když to stáhnu ke svým klientům, které mám, tak je to o...protože oni mají za sebou pohnutou minulost ve spojitosti s nějakým užíváním a oni dost často nemají odvahu k tomu překročit svůj stín a dost často se v tom topí. Vlastně snad všichni se topíme v nějakých zajetých kolejích, ve stereotypu, který je pro nás bezpečný, máme svou roli, máme svou masku, kterou hrajeme a ta odvaha vystoupit ze své role, vystoupit ze zóny komfortu, někam, kde nám to třeba není komfortní, ale vždycky je tam ta možnost začít ten problém řešit. A podle mě, řešit ten problém, to chce obrovskou odvahu.

T: A co se týče externalizace té odvahy, myslíš, že bys mohl s tím nějak dramaterapeuticky pracovat? S tím patronem?

R: Hele určitě, protože jako obecně v dramaterapii příběhy fungují velmi silně. A Harry Potter má klasický příběh o hrdinovi a je to obecně silné téma, a když se vrátím k tématu toho pěstounství, tak si myslím, že celkově Harry Potter má obrovský potenciál.

T: Poslední věc, kterou se ve své práci zabývám je zrcadlo z Erisedu. Což je zrcadlo, které člověku zobrazí jak se plní jeho největší touha. Zároveň, konkrétně v tom příběhu se stalo to, že když Harry zrcadlo objevil, tak se tam pak vracel každý večer a trávil u něj celé noci. Napadá Tě k tomuto tématu něco?

R: Jo... Speciálně Ti klienti se závislostí se často uchylují k tomu, že vzpomínají, jaké to bylo a oni díky těm drogám poznali něco co...ona ta droga má strašně moc serotoninu, takže oni do toho strašně rádi utíkají a ... je tu trošku riziko právě v té dramaterapii, že se musí hlídat, aby se Ti klienti v tom neztratili až moc. Aby si nehráli na to, že si hrajou, že to nebude ta hra v pravém slova smyslu, ale bude to hra na hru jakoby. Všeobecně klienti se upínají na to, co znají, protože je to jednodušší, než jít

k sobě, než řešit ten problém, tak se upnu k tomu to znám a řeším problém svými zajetými koleji. Naskočím do role, kterou znám. Úkolem terapie je narušit konstrukt toho jak to znám, protože klient většinou přichází právě kvůli tomu, že ten vzorec „jak to znám“ mu nefunguje a potřebuje najít něco nového. Což si klient musí najít vždycky sám...Takže mě k tomu napadá to, že ten Brumbál byl vlastně takový ten Harryho terapeut, který mu ukázal tu cestu, že nemusí jít těma zajetými koleji...

T: On mu hlavně to zrcadlo víceméně zabavil...

R: Což není úplně to správné, jak by to terapeut měl řešit, ale nejdřív tam s ním mluvil, že jo? Nejdřív mu říkal něco ve stylu, ať se k tomu zrcadlu neupíná...to zabavení jako není cesta v terapii, to je možná cesta v nějakém dětském domově, bohužel se to tak často stává, ale cesta je právě o tom, s tím člověkem mluvit a naučit se tomu zrcadlu postavit čelem. Naučit se říct ano, chci tohle, mám tuhle potřebu, ale není to způsob, jakým bych měl řešit svůj problém, ale cesta je naučit se pracovat s tím proč to dělám. Co za tím mám, že tam pořád potřebuju chodit. Co je ta potřeba a naučit se pracovat s tou potřebou toho klienta. Proč to má, a jestli by to nešlo hodit někam jinam, nebo ji zpracovat a přijít na to z čeho ta potřeba vlastně vychází, protože to, že se chodí dívat do zrcadla je následek něčeho- to že mu umřeli rodiče, že musel vyrůstat bez rodičů. Je to o tom neřešit, že se dívá do zrcadla, ale proč se tam chodí dívat.

T: Ano...Když to shrnu, myslíš, že Harry Potter nabízí témata, se kterými se kterými by se dalo pracovat v terapii?

R: Nevím, jestli obecně v expresivních terapiích, myslím, si že v dramaterapii. Tam se pracuje s příběhy. Nevím jak by se s tím pracovalo v muzikoterapii, možná by to šlo v biblioterapii, ale všeobecně si myslím, že největší potenciál to má právě v dramaterapii, když je tam příběh, ty příběhy jsou strašně silné a fungují většinou.

4. Rozhovor č.3

T: Znáš příběh Harryho Pottera?

R: Trošku ano.

T: Četl si knihy?

R: Nečetl.

T: Viděl si filmy?

R: Neviděl jsem je všechny, ale kvůli mojí dceři se nedalo nevidět aspoň část. A znám základní postavy. Nedal bych asi dohromady jména, ale kdybys nějakou řekla, dokážu si asi vzpomenout na její charakter.

T: A když se zeptám na postavu bubáka?

R: Bubák? To je taková ta plachta ve vzduchu, ze které oni mají strach. A v rámci nějaké disciplíny se tam učili toho bubáka přeměnit na něco legračního. Je to ono? Tato postava?

T: Ano. Jedná se o tvora beztvarého, dokud nepotká člověka. Pak na sebe vezme podobu toho...

R: ...čeho se bojí.

T: Přesně. Zároveň na vyvolání protikouzla potřebovali smích. Jakožto dramaterapeuta, napadá tě možnost, jak by se tohle dalo použít?

R: Určitě. Když se bavíme o rizicích dramaterapie, tak jedno z rizik je vytvářet bubáky tam kde nejsou. To je největší úskalí dramaterapeuta vědomí, že umí „pitvat“ člověka, tak jde po lince a přetváří a vytváří něco neexistujícího. Riziko je v tom, že člověk to pak může přijmout za svého bubáka.

A právě to kouzlo se mi moc líbí. To mám zapamatováno z filmu, jak tam měnili toho bubáka – pavoukovi dávali kolečkové brusle a z hada se stal kývající panák, který neublíží a rozesměje, tak to je myslím si, že hlavní cíl dramaterapie- když se jsme se bavili o tom ukázat jiný pohled na tu samou věc. To znamená umět to pootočít a umět tu věc, kterou vnímám v tu chvíli jako ne pozitivní, tak ji pootočít a změnit na ni ten pohled.

T: A říká Ti něco postava mozkomora?

R: Mozkomor, to už si něco vybavuju. To už je něco trochu horšího. To už je bytost, která myslím, že existuje, která vysávala osobnosti z těch těl. De facto je mohla až zabít.

T: No mozkomor vysával šťastné vzpomínky a způsoboval to, že se člověku v hlavě opakovaly jen ty nejhorší vzpomínky, taky vysával teplo a mohl nakonec vysát i duši, ne život.

R: Aha.

T: Znovu, jakožto dramaterapeuta, když se podíváš na postavu mozkomora, napadá Tě k tomu něco?

R: Hele my jsme teď v katolickém domě a já z duchovního hlediska, tak jak si mi to popsala tak vnímám mozkomora jako d'ábla. Vnímám to jako energii, která člověka ničí. Ale co mi v tom moc nefunguje je to, že d'ábel umí něco nabídnout. Což je nějaká pozitivní věc, což vlastně ten mozkomor nedělal. Mozkomor je od začátku takové negativní ...asi rozpoložení. Ale já v dramaterapii nepracuju se zraněním, nepracuju s traumatem, nepracuju s touto oblastí a naopak moje práce by byla naopak ochrana před mozkomorem, ve smyslu nedat mu v životě prostor. To znamená učit se, jak se mu chránit, jak se mu vyhýbat, kdo s ním má zkušenost, tak jak mu to funguje, co mu proti němu funguje a naučit se, použiju tu symboliku Pottera, to kouzlo na něj!

T: Ano, tím se dostáváme k patronovu zaklínadlu, kde Harry potřeboval opravdu šťastnou vzpomínku, nechal se jí naplnit a potom dokázal kouzlem vyvolat zvíře, které ho před tím mozkomorem chránilo. Takže pro Tebe by byl použitelnější ten patron?

R: Já bych ty věci nedával spíš, nebo proti. Je to styl práce... a je tu jakýsi patron, jakási ochrana a to je jedna z cest. A moje zkušenost je taková, třeba z problematiky drog... Já pracuji s lidmi, kteří užívali drogy a chtějí přestat... a lidé kteří mají pozitivní zážitky z dětství, fungující rodinu, tak se ..., a to nemám podložené ničím, to je můj subjektivní názor, tak se jim lépe vrací zpátky do společnosti a lépe se vrací k sobě. Funguje to i obráceně, ve střediscích výchovné péče, v diagnostických ústavech jsou lidé co od malička slyšeli že jsou špatní, že je nikdo nechce, už se narodili jako nechtěné děti a to je náročnější práce, protože někdy to čeho se můžeme chytat je- vytvořit ten vztah mezi terapeutem a klientem. Mezi tím, že ten terapeut sestoupí k němu s tím, že tam zažije opravdovost, že si klient uvědomí, že terapeut mu chce pomoci a už ten klient se má čeho chytnout. A jsou to drobnosti. Já jsem měl třeba klientku a ona přišla z léčby a měla nízký rozpočet a neměla kde bydlet a já jsem ji občas vzal na oběd. A teď jsem se potkali a ona má už rodinu a manžela, práci... teď studuje vysokou školu v Olomouci, a ona si rekapitulovala, co jí v životě pomohlo. Ona říkala- to byl ten osobní kontakt, to byly ty obědy, že jsem na to začal něco stavět. A to je přesně to... Myslím, že ten Harry

Potter si představoval... tam ho to někdo učil. A on zkoušel různé představy a ten učitel mu říkal, že to ještě nebylo ono, to nebylo dost silné. A hledal na čem stavět.

T: Předposlední otázka- zrcadlo z Erisedu, říká ti něco?

R: Nic.

T: Bylo to vlastně v prvním díle. Harry na to zrcadlo natrefil náhodou. Když se do něj podíval, tak tam viděl své rodiče.

R: Jo!

T: To zrcadlo zobrazovalo, jak se tomu člověku plní jeho největší touha.

R: Ano, ale pamatuju si to jen matně.

T: Napadá Tě k tomu něco? Třeba jestli by takové zrcadlo mohlo být užitečné, nebo naopak?

R: No já jsem dnes o tom malinko mluvil- o cíli, o zakázce. V ideální představě máme klienta, který ví, co chce a my mu v tom pomáháme. A to zrcadlo může třeba fungovat, když nemá tu představu a já mu ji nabízím. A já mu můžu nabídnout nějaký obraz, nějaký cíl on ho může přijmout, nebo ne. A když to hodně zjednoduším, tak to zrcadlo může mít roli terapeuta u nemotivovaných klientů. Nebo ne nemotivovaných, ale nemají cíl.

T: Zároveň v knize se psalo, že Harry se k tomu zrcadlu vracel každou noc. A trávil tam celé noci a přes den musel myslet jen na to, až se tam zase vrátí a uvidí znova své rodiče.

R: To mi evokuje trochu závislostní chování, ale víc mi to evokuje to zaměření na cíl a o tom je dnešní společnost, že my žijeme z minulosti a žijeme budoucností a nežijeme tolik přítomností. A pokud mám nějaký cíl, např. udělat státnice, tak se 3 měsíce tím zaměstnávám a trápím a představuju si, jak se budu učit a plánuju, ale přitom teď prožívám příjemnou chvíli rozhovoru a jsem po obědě a čeká mě cesta domů. Tyto věci bývají potlačované. Je to přirozené. Pokud mám vidinu cíle, tak se na to těším, chci se tam dostat, myslím na to. Ale bavíme-li se o dramaterapii, tak by tam mělo být naprosto TEĎ A TADY a co teď prožívám, jak se cítím, jak se mám. Aby mi ten cíl nesebral přítomnost, aby mě cíl nestresoval. Jsou lidé, kteří si nastaví cíle, nastaví si kroky a pak to nedej bože nestíhají plnit a jsou z toho nervózní a špatní. Mají pocit selhávání.

T: Teď už poslední otázka. Myslíš si, že příběh Harryho Pottera by mohl dramaterapeutovi nabízet určité možnosti práce?

R: Celý ten příběh jak ho znám je plná symbolů, plná psychologie, takže dokážu si představit, jak třeba dnes pracujeme s texty, že by se tyto symboly daly krásně použít,

dalo by se s nimi krásně pracovat. S příběhy...nebo samostatné techniky, kterými se dá inspirovat.

T: Děkuji moc.